

ERIC HOOFD SCHILDERSBEDRIJF

Voor al uw binnen- en buitenschilderwerk.

Maalderij 8 • 3755 CG Eemnes • Tel. 06-51886413 • www.ehschilders.nl • e.hoofd@live.nl

PEUGEOT

KOOT **NEFKENS**
Natuurlijk

Eemnes Huizen

de Kaasschuur
Sinds 1968

ambachtelijke kazen
www.dekaasschuur.nl

exclusieve wijnen
Laarderweg 45

heerlijke noten
3755 AL Eemnes

EEMoptiek

Gediplomeerd opticien
en contactlenzenspecialist
Lid A.N.V.C.

Laarderweg 44
3755 AP Eemnes

☎ 035 - 621 24 99
🌐 www.eemoptiek.nl
✉ info@eemoptiek.nl

openingstijden: dinsdag t/m vrijdag 9.00-18.00 uur. zaterdag 09.00-17.00 uur

HISTORISCHE KRING EEMNES

Kwartaalblad

Jaargang 39

3-2017

*De Groentespeciaalzaak van
Eemnes en omstreken!*

Lekker Gezond, Laarderweg 24B
3755 AN Eemnes, TE: 035 5386257

Topkwaliteit Groente & Fruit
Verse Salades
Verse Maaltijden
Verse Soepen
Vers gesneden Groentemixen
Verse Sappen
Fruit Kisten
Superfood
 Tarwegras-sap

van der Waaij
makelaars & rentmeesters

Wakkerendijk 178A - 3755 DH EEMNES - 035-5394470
info@waaijmakelaars.nl - www.waaijmakelaars.nl

Aanbod

Verkoop

Aankoop

Taxaties

Buitenstate

WWW.WELKOOP.NL

welkoop
Beleef het buitenleven!

Speciaalzaak in:

- tuinartikelen
- diervoeders en benodigdheden
- ijzerwaren en gereedschappen
- werkkleding en -schoeisel
- agrarische artikelen

SOEST
Torenstraat 16,

EEMNES
Noordersingel 18B,

AUTO CENTRUM EEMNES

Goed is niet Goed genoeg....

info@autocentrumemnes.nl

www.autocentrumemnes.nl

Bramenberg 6
3755 BX Eemnes

(035) 539 5174 | 06 559 737 39

(035) 539 5169

HISTORISCHE KRING EEMNES

DOEL VAN DE VERENIGING IS:

*Bevordering van de kennis van- en de
belangstelling voor de geschiedenis in
algemene zin en de geschiedenis van
Eemnes, met aansluitend gebied, in het
bijzonder.*

**jaargang 39, nr. 3
augustus 2017**

verschijnt viermaal per jaar
ISSN (digitaal) 2666-6200
ISSN (druk) 1384-0657

BESTUUR

Voorzitter:
Mw. N.E. Lemckert, Zilverchoon 11
3755 TH Eemnes, 035-5311913

Secretaris:
J.J. Groeneveld, Zilverchoon 37,
3755 TH Eemnes, 035-5381609

Penningmeester:
J.L.A. Bos, Zilverchoon 19
3755 TH Eemnes, 06-53517973
HKE-ING Bank NL71INGB0002080362
HKE-Rabobank NL31RABO0315911425

Leden:
H.A. van Hees, 035-5389849
D.E.C. Scherpenzeel, 035-5388660
Mw. E.C.M. Seure, 035-5310129

INTERNET HKE-ACTUEEL

www.historischekringemnes.nl
info@historischekringemnes.nl

KWARTAALBLAD

Redactieadres:
Kerkstraat 15, 3755 CK Eemnes
035-5389849, info@kleinwee.demon.nl

Redactie:
Henk van Hees
Ruud Ham

Opmaak:
Hans van Gelder

Druk:
Drukkerij J. Bout & Zn – Huizen

Losse nummers:
€ 4,- (verzendkosten € 3,- bij 1 exempl.)

LIDMAATSCHAP

€ 14,- p.j., incl. kwartaalblad, voor leden in
Eemnes, Baarn, Laren NH, Blaricum en Hui-
zen NH. Leden buiten dit gebied betalen
€ 26,- p.j. i.v.m. verzendkosten.
Opzegging schriftelijk voor 1 december.
Vrienden HKE minimaal € 15,- p.j.

LEDENADMINISTRATIE

G.A.M. van Wijk-Blom, 035-5314689,
Raadhuislaan 39, 3755 HA Eemnes.

WERKGROEPEN

Bebouwingsgeschiedenis:
R.T. v.d. Schaaf, 035-5386094

Beeld en Geluid:
J. Frantsen, 035-5310442

Documentatie:
J.J. Groeneveld, 035-5381609

Voorwerpen:
H.H.M. van Roy, 035-5312531

Bibliografie:
R.T. van der Schaaf, 035-5386094

Foto's:
R.J. Ham, 035-5311424

Genealogie:
H.A. van Hees, 035-5389849

Interviews:
H.A. van Hees, 035-5389849

Tentoonstellingen:
J.B. Nouwens, 035-5389239

Website:
R.J. Ham, 035-5311424

© 2017 Historische Kring Eemnes. Alle rechten voorbehouden. Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is slechts toegestaan na toestemming van de redactie. De uitgever heeft er naar gestreefd de rechten van illustraties volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen nog bepaalde rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht zich te wenden tot de uitgever: info@historischekringemnes.nl. Auteurs die in dit tijdschrift publiceren geven daarmee onvoorwaardelijk toestemming tot het in digitale vorm opnemen in openbare databases. Logo van HKE: © 2009 Joop Smids, Eemnes, met alleenrecht van gebruik voor HKE.

Inhoud

Van de voorzitter	139
Bakkers in Eemnes door de eeuwen heen - Deel 1 (<i>Diverse auteurs</i>)	140
Erfgooiers in Eemnes (<i>Henk van Hees</i>)	160
Aankondiging tentoonstelling: Coraline Bäcker, Eemnesser schilderes	168
Eemnesser Merklappen - Deel 3 (<i>Henk van Hees</i>)	169
Portret Janny van Beest-Dorrestijn	176
Waarom de namen Eemnes-Binnen en Eemnes Buiten (<i>Rom van der Schaaf</i>)	177
Vrijwilligers in beeld - Jan Delfgou (<i>Peter Springer</i>)	190
Aankondiging herfstavond	192
Eemnes van 2000 naar 9000 inwoners (1938-2016) (<i>Jaap Groeneveld</i>)	193
Project Plaatselijke Figuren	205
Inleveren kopij voor het volgend nummer	208

Tentoonstelling in de Oudheidkamer

“Coraline Bäcker - Eemnesser schilderes”

Opening zaterdag 30 september 14.30.

oudheidkamer EEMNES

Raadhuislaan 2a

Telefoon 035-5382375

Geopend: zaterdag van 14-16 uur

Toegang gratis

Op 16 september kan nog voor het
laatst de tentoonstelling “Eemnesser

Van de voorzitter

Geschiedenis is niet alleen iets van het verleden, maar het wordt elke dag nieuw gemaakt. Het leuke van onze Historische Kring is, dat we niet alleen duiken in het verre verleden, maar dat we ook boven op de actualiteit van vandaag zitten. Verschillende verhalen in dit kwartaalblad getuigen daarvan. Zoals kinderen van de basisschool die hun werkstuk vol met brieven aan de toekomst zijn komen brengen. Of die 9000ste inwonerster afgelopen jaar die aansloot in de rij van 1000sten en die we bijna allemaal mochten ontmoeten op onze algemene ledenvergadering in maart.

Natuurlijk is ook genoeg te lezen over vroegere en heel veel vroegere tijden o.a. over de naam van Eemnes zo’n 750 jaar terug. Ook nog artikelen over de merklappen en over de Erfgooiers in Eemnes. En heeft u enig idee hoeveel bakkers er zijn geweest in Eemnes? De Werkgroep Genealogie heeft uitgebreid spoorwerk gedaan en deelt graag met u in een paar afleveringen het resultaat.

Na Open Monumentendag nemen we afscheid van de streekdrachten. De kleding gaat de kast weer in. Op de laatste zaterdag van september wordt onze nieuwe tentoonstelling geopend met schilderijen uit Eemnes door Coraline Bäcker. In het kwartaalblad van maart 2016 trof u al een interview met haar aan.

Op initiatief van de gemeente Eemnes krijgen nieuwe inwoners voortaan een jaar lang het lidmaatschap van de HKE aangeboden. Ook dat brengt heden en verleden weer bij elkaar. U begrijpt natuurlijk dat wij reuzeblij zijn met dit initiatief. Vanaf deze pagina wens ik alle nieuwe leden van harte welkom!

Tot slot, houdt u de verdere aankondigingen over onze Herfstavondlezing even in de gaten?

Veel leesplezier.

Uw voorzitter,

Liesbeth Lemckert

Bakkers in Eemnes door de eeuwen heen

DEEL 1

HENK VAN HEES

Inleiding

Dit is deel 1 van een vervolgserie over de bakkers in Eemnes. De Genealogische Werkgroep is enkele jaren bezig geweest om zoveel mogelijk gegevens te verzamelen over bakkers en bakkerijen in Eemnes. Er is hier in de loop der eeuwen veel brood gebakken. Onze oudste gegevens gaan terug tot circa 1670. We zijn er niet in geslaagd om alles over de bakkers vanaf circa 1670 boven tafel te krijgen. Toch vonden we zoveel materiaal dat we er een vervolgserie van hebben gemaakt. Dit eerste deel zal gaan over de bakkers van Eemnes-Binnen.

BAKKERIJ WAKKERENDIJK 280-286

HENK VAN HEES

Het pand Wakkerendijk 280-286 is in 1970 afgebroken i.v.m. de verbreding van Rijksweg A1. Het was in die tijd het laatste huis van de gemeente Eemnes voor de grens met Baarn.

Het is niet duidelijk wanneer in dit pand een bakkerij gestart is. Waarschijnlijk was dit in het begin van de 18^e eeuw. In 1723 werd de aan de overkant van de straat liggende bakkerij van de familie Den Ouden in Weeg Barten/ Jan Cousijnen Erf verkocht. Mogelijk kwam op de plek van Wakkerendijk 280-286 de voortzetting van deze bakkerij. Teunis Rijken/Rijksen kocht dit pand op 27-11-1727 van de familie De Ruijter. Het is niet zeker of hij in het pand gewoond heeft. Uit onderzoek is wel gebleken dat zijn broer Evert Rijken hier gewoond heeft.

BAKKER EVERT RIJKEN (VAN ? TOT 1749)

In de belastinglijsten van Eemnes Binnen rond 1745 stond Evert Rijken genoemd als de bakker, die hier zijn bedrijf had. Evert is twee keer getrouwd geweest;

alleen zijn dochter Evertje werd volwassen. Na de dood van Evert in 1749 nam Gerrit Lammertse Hilhorst dit bedrijf over. Het pand bleef wel eigendom van de familie van Evert Rijken.

BAKKER GERRIT LAMMERTSE HILHORST EN ZIJN VROUW NEELTJE GERRITSE DE BOER (VAN 1749 TOT 1784)

Gerrit was geboren in 1721 en hij trouwde in 1749 met Neeltje Gerrits de Boer. Hij huurde het pand dus van de familie van Evert Rijken. Hij is echter in 1753 op 32-jarige overleden. Zijn vrouw bleef achter met drie jonge zonen. Zij zette het bedrijf voort. Op de Belastinglijsten werd ze steeds omschreven als de weduwe Gerrit Hilhorst, bakkerin en winkelierster. Er werd dus meer verkocht dan alleen maar brood.

BAKKER GERRIT GERRITSE HILHORST (VAN 1784 TOT 1790)

In 1784 nam Gerrit Gerrits Hilhorst (1751-1800), de oudste zoon van Gerrit Lammertse Hilhorst, de bakkerij over. Hij werd op de Belastinglijsten omschreven als bakker, boer en winkelier. Hij stopte als bakker met dit bedrijf in april 1790. Ook hij huurde het pand steeds van de familie van Evert Rijken.

BAKKER EVERT RIJKE VAN EIJDEN (VAN 1790 TOT 1791)

Evert was in 1771 in Eemnes geboren als zoon van Rijk Teunisz van Eijden. Zijn grootmoeder van vaders kant was Neeltje Rijken, een zuster van Evert Rijken, die in deze zaak als bakker was begonnen. Zijn familie was nog steeds eigenaar. Evert werd al snel opgevolgd door een broer van hem. Hij stierf in 1832 in Bussum.

BAKKER HANNIS RIJKE VAN EIJDEN (VAN 1791 TOT 1822)

Hannis was geboren in Eemnes in 1756. Hij was dus een broer van Evert en zodoende ook familie van Evert Rijken. Hannis heeft deze bakkerij maar liefst 31 jaar gerund. Ondertussen is hij drie keer getrouwd en kreeg hij 6 kinderen. Hannis is in Eemnes overleden in 1836.

Inmiddels was de enige dochter van Evert Rijken eigenaresse van het pand. Dat was Evertje Everts Rijken (geb. Eemnes 1749). Evertje was begintje geworden. Toen ze de bakkerij in 1822 wilde verkopen werd ze Evertje Everts Rijken ge-

Wakkerendijk 280-286. Foto circa 1940.

noemd, dochter van Evert Rijken en Anna Ariëns, gepensioneerde bagijn (geistliche Pensionistinn), woonachtig in Geldern in het bestuursdistrict Düsseldorf in Duitsland. Ze verkocht het pand toen voor 620 gulden aan Hendrik Deijs. Hij was metselaar en verhuurde het pand. Het is niet duidelijk of die huurders ook de bakkerij hebben voortgezet.

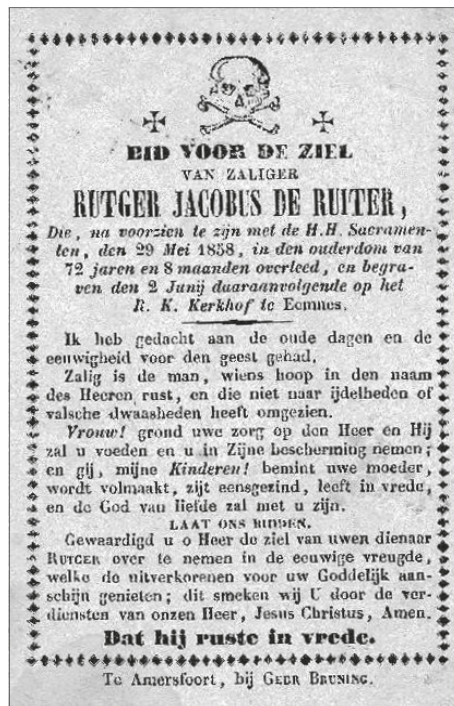
Hendrik Deijs verkocht de bakkerij annex kruidenierswinkel op 3-9-1829 aan Rutger Ruijter en zijn vrouw Rijkje Janse van Eijden.

RUTGER RUIJTER EN RIJKJE JANSE VAN EIJDEN (VAN 1829 TOT 1875)

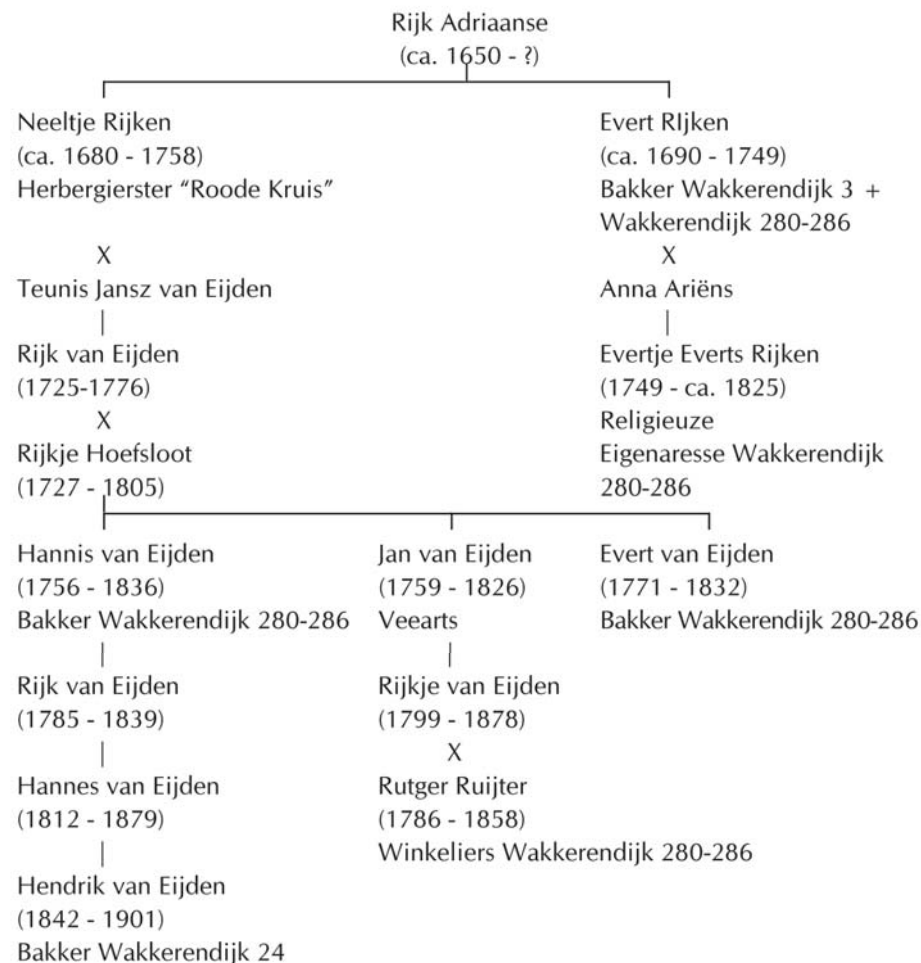
In de Bevolkingsregisters van Eemnes worden Rutger Ruijter (1786-1858) en zijn vrouw Rijkje Janse van Eijden (1799-1878) steeds vermeld als winkelier. Verkochten ze nog wel brood of hadden ze zich gespecialiseerd in kruidenierswaren?

Op 29 juni 1875 verkocht Rijkje Ruijter-van Eijden het pand aan de Diaconie van Eemnes Binnen. Vanaf dat moment werd het niet meer aangeduid als bakkerij of winkel.

Bidprentje van Rutger Ruijter, winkelier op Wakkerendijk 280-286.

RIJKEN – VAN EIJDEN

WAKKERENDIJK T.O. 274

DE OUDSTE BAKKERIJ VAN EEMNES-BINNEN

HENK VAN HEES

De oudste bakkerij van Eemnes Binnen, die in het kader van dit onderzoek is gevonden, lag aan het eind van de Wakkerendijk, ten oosten van de dijk, dus aan de kant van de polder. Op een bevolkingslijst van Eemnes uit het jaar 1675 staat een bakker vermeld, die aan het eind van de Wakkerendijk woonde, net voor de grens tussen Eemnes en Baarn. Op die lijst staat letterlijk:

“Jan Jansz en zijn vrouw, een backer, met 3 onmondige kinderen”.

BAKKER JAN JANSZ DEN OUDEN SR. (VAN CA. 1665 TOT CA. 1695)

Deze bakker zal hoogstwaarschijnlijk gewoond hebben in de bakkerij aan de polderkant tegenover het latere adres Wakkerendijk 274.

Een boedelscheiding uit het jaar 1697 geeft meer duidelijkheid. Daarin staat dat Jan Jans den Ouden en zijn vrouw Aeltje Theunis zijn overleden. Ze lieten drie kinderen na: de dochters Petertje en Gijsbertje en de zoon Jan. Het erfdeel van zoon Jan bestond uit land in Jan Cousijnen Erf en de winkel.

Het Jan Cousijnen Erf ligt inderdaad helemaal aan het eind van de Wakkerendijk, naast het Weeg Barten Erf. De winkel lag volgens deze acte aan de oostzijde (polderkant) van de dijk.

BAKKER JAN JANSE DEN OUDEN JR. (VAN CA. 1695 TOT 1712)

Deze zoon Jan Janse den Ouden (geboren rond 1670) trouwde in Eemnes in 1698 met Aaltje Egbertse Vliet (1677-1719). Hij nam de bakkerij van zijn vader op deze plek over.

Jan is ook burgemeester van Eemnes Binnen geweest. Hij is begraven te Eemnes-Binnen op 25-1-1712. Het valt aan te nemen dat zijn vrouw de bakkerij na zijn dood heeft voortgezet. Enkele jaren na de dood van zijn vrouw Aaltje Vliet verkochten hun kinderen deze bakkerij. In de verkoopakte staat:

“Een huis en hofstede met oven, buijlmolen, fourneus, baktrogh en toonbank”.

(Een buijlmolen is een werktuig, bestaande uit een grote cilindervormige zeef, besloten in een houten kast, waardoor de bakker in het groot de verschillende soor-

ten van bloem en de zemelen uit het meel scheidt. Een baktrogh is een langwerpige bak waarin brooddeeg gekneet wordt).

In de verkoopakte staat verder dat het pand was gelegen in Weeg Barten Erf, ten oosten van de Hoge Weg. De verkoop was op 22 juli 1723 en de koper was Tijmen Janse Groenendaal uit Muiden. Hij verkocht het al weer op 12 augustus 1723 aan Marcelis (Corcelis) van de Bree, eigenaar van de nabij gelegen herberg “De Zwarte Haan”. Dit lijkt het einde geweest te zijn van deze oudst bekende bakkerij van Eemnes-Binnen.

BAKKERIJ WAKKERENDIJK 236

WIEBE VAN IJKEN

BAKKER JAN DELBRUGGER (VAN CA. 1745 TOT 1762)

In het huis aan de Wakkerendijk 236 is voor zeker meer dan 200 jaar een bakker actief geweest. Het laatst was hier bakker Van de Kuinder gevestigd.

De oudste vermelding als bakkerij dateert van 1745 toen Jan Dirksen Delbrugger hier als bakker genoteerd stond in een belastinglijst van Eemnes-Binnendijk. Jan Dirksen Delbrugger was afkomstig uit Duitsland. Hij was geboren in Lemgo bij Lippstad en ging na zijn huwelijk in 1734 met Grietje Bos in De Vuursche wonen. Nog datzelfde jaar werd zijn dochter Anna geboren. Bij de doop werd Jan Delbrugger bakker bij de heer George Roeters op Drakenburgh genoemd. Jan en Grietje verhuisden voor 1739 naar Eemnes-Binnendijk. Bij de doop van zijn vijfde kind Marritje in 1741 in de kerk van Eemnes-Binnendijks werd Jan Delbrugger, Jan Bakker genoemd. Onduidelijk is of hij dan al bakker was op Wakkerendijk 236 of dat hij nog bij de Heer Roeters op Drakenburgh werkte. Zeker is in ieder geval dat hij in 1745 als bakker op Wakkerendijk 236 actief was. In 1759 ging het waarschijnlijk slechter met de gezondheid van Jan Delbrugger en kon hij als bakker niet meer rondkomen. Hij werd toen vrijgesteld van belasting en in het belastingkohier staat dan dat hij bedeed wordt. Het jaar daarop gaat het weer wat beter met Jan en vinden we hem terug als bakkersknecht. Er staat nog niet vermeld wie hier dan de bakker is maar mogelijk is dat Pieter Vree, die het jaar daarop als bakker op Wakkerendijk 236 genoemd wordt. Jan Delbrugger overleed in 1761 in Eemnes-Binnen. Het bakken had hem niet genoeg opgeleverd om zijn vrouw van een pensioentje te kunnen voorzien, want de weduwe Delbrugger werd nog tot in

Builmolen zoals deze gebruikt werd in de oudst bekende bakkerij van Eemnes-Binnen aan het eind van de Wakkerendijk.

1777 als arm vermeld in Eemnes-Binnen.

BAKKER PIETER VREE (VAN 1762 TOT 1796)

Het werk in de bakkerij werd in 1762 overgenomen door de 30-jarige bakker Pieter Vree uit Oud-Loosdrecht.

Pieter Vree was getrouwd met Maria Kruif. Hij was meer dan 30 jaar bakker in Eemnes-Binnen. Hij stond hier als bakker geregistreerd tot het jaar 1796.

In dat jaar bleek dat hij nog wel in Eemnes-Binnen woonde maar geen belasting meer betaalde voor broodverkoop. Mogelijk dat hij in dat jaar is overleden of vertrokken uit Eemnes-Binnen.

Er wordt hierna niets meer vernomen van Pieter Vree of zijn vrouw Maria.

BAKKER HENDRIK HOUTHUIJSEN (VAN 1796 TOT 1828)

De bakkerij werd in 1796 voortgezet door bakker Hendrik Houthuijsen uit Amsterdam.

Hij was al eerder bakker in Eemnes. Van 1778 tot en met 1795 was hij namelijk bakker op Kerkstaart 8-10-12. Hendrik was 47 jaar toen hij op Wakkerendijk 236 begon en was toen 15 jaar getrouwd met Jannetje Gleijn. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren waaronder een zoon Hendrik die zich Houthuijs noemde en die later ook bakker werd. We vinden Hendrik Houthuijsen in 1813 terug op een bewonerslijst van Eemnes. Hij wordt dan bakker genoemd op Wakkerendijk 236 waarbij vermeld staat dat de bakkerij het eigendom was van de diaconie van Eemnes-Binnendijk. Het is nog niet duidelijk hoe lang deze bakkerij toen al het eigendom was van de diaconie, maar dat kan al wel heel wat jaren geweest zijn. Hendrik Houthuijsen had toen al zijn eerste vrouw verloren en was in 1811 hertrouwd met Adriana van Klingereren. Na het overlijden van Adriana in 1814, trouwde Hendrik Houthuijs in 1818 voor de derde maal. Nu met Hendrikje Schouten. Het ging blijkbaar goed met de broodverkoop van Hendrik, want op 19 mei 1820 kocht hij de bakkerij van de diaconie van Eemnes-Binnendijk voor een

Het pand Wakkerendijk 236 zoals dat er tegenwoordig uit ziet

Foto van het bakkerspand Wakkerendijk 236 uit 1964.

bedrag van 700 gulden. Hendrik werd in 1821 dan ook als eigenaar van de bakkerij vermeld in de bewonerslijst van Eemnes-Binnendijk van dat jaar. Hendrik overleefde ook zijn derde vrouw, want Hendrikje Schouten stierf in 1823 in Eemnes. Hendrik was toen 74 jaar oud. Het lijkt erop dat hij hierna nog minstens vijf jaar doorgegaan is met broodbakken, tot hij op 4 augustus 1828 de bakkerij voor 400 gulden verkocht aan zijn schoonzoon Tijmen Grootveld. Tijmen Grootveld was getrouwd met Trijntje Houthuijsen, de dochter van Hendrik Houthuijsen. Hendrik sterft vijf jaar later in 1833 in Baarn op de gezegende leeftijd van 84 jaar.

BAKKER GERRIT GROOTVELD (VAN 1828 TOT 1832)

Na de overdracht van de bakkerij aan Tijmen Grootveld in 1828 werd de nieuwe bakker Gerrit Grootveld, de in 1805 in Eemnes geboren zoon van Tijmen Grootveld en Trijntje Houthuijsen. Hij was dus de kleinzoon van Hendrik Houthuijsen. Gerrit Grootveld trouwde in 1828 in 's Graveland met Jannetje van Es, de dochter van Cornelis van Es en Ariaantje van de Kuijnder. Gerrit is maar kort bakker geweest, want hij kwam al in 1832 in Eemnes te overlijden.

BAKKER HENDRIK NIESEN (VAN 1832 TOT CA 1840)

De volgende bakker was Hendrik Niesen uit Baarn. Hendrik Niesen trouwde in 1818 in Baarn met Dirkje Verhagen. Voor de geboorte van hun zoon Antonie in 1833 verhuisden ze van Baarn naar de bakkerij in Eemnes. Hendrik Niesen huurde de bakkerij toen van Tijmen Grootveld die de eigenaar bleef. In de periode tussen

Advertentie uit de Gooi- en Eemlander van 16-2-1884

Er wordt gevraagd met Mei of eerder eene **DIENSTBODE**, liefst die Melken kan, bij W. v. D. KUINDER, bakker te Eemnes-Binnen.
Aan hetzelfde adres is ook een **Mestvaalt te Koop.**

Advertentie uit de Gooi- en Eemlander van 19-9-1885

Er wordt gevraagd met 1 NOV. een **BROODBAKKERSKNECHT**, of gevorderde **LEERLING**, P. G., bij W. v. D. KUINDER, Bakker EEMNES-BINNEN. Zondags onnoodig zich aan te melden.

1838 en 1842 besloten Hendrik en Dirkje om weer terug naar Baarn te gaan. Hendrik Niesen overleed in 1861 in Baarn.

BAKKER FRANS VAN DE KUINDER (VAN CA 1840 TOT CA 1876)

De opvolger van Hendrik Niesen wordt bakker Frans van de Kuinder. Frans was in 1816 in Eemnes geboren en was 24 jaar oud toen hij in 1840 het bakkerswerk in de bakkerij Wakkerendijk 236 van Hendrik Niesen overnam. De bakkerij was toen nog eigendom van Tijmen Grootveld. In 1847 trouwde Frans van de Kuinder met Jannetje Schmidt de dochter van Nicolaas Schmidt een wagenmaker uit Duitsland, die naar Eemnes gekomen was. Frans en Jannetje kregen drie kinderen, waaronder een zoon Wiebe. Frans van de Kuinder overleed in 1897 op 81-jarige leeftijd in Eemnes.

BAKKER WIEBE VAN DE KUINDER (VAN CA 1876 TOT 1901)

De in 1854 geboren zoon Wiebe van de Kuinder staat na zijn huwelijk in 1875 te Maartensdijk met Rijkje Spelt ook als bakker geregistreerd op Wakkerendijk 236. In dat jaar was zijn vader Frans 59 jaar en zal Wiebe zijn vader zijn gaan helpen in de bakkerij. Een jaar later werd hij als hoofdbewoner genoemd op Wakkerendijk 236 en zullen de rollen zijn omgedraaid en was Wiebe van de Kuinder de bakker met hulp van zijn vader. Ook waren er bakkersknechten in dienst bij Van de Kuinder. De meeste waren er slechts voor een korte periode. Maar twee knechten zijn jaren behulpzaam geweest in de bakkerij. Dit waren Lambertus Buitenhuis uit Hoogland in de periode 1889 t/m 1896 en Johannes Knaven uit Den Helder van 1890 t/m 1901. Lambertus Buitenhuis is later teruggekomen naar Eemnes. Hij begon een groentewinkel op Laarderweg 134. Hij runde deze winkel tot zijn dood

Foto van de kinderen van Wiebe van de Kuinder en Rijkje Spelt. Genomen ca. 1920 voor de winkel op Wakkerendijk 236. Staande v.l.n.r. Jan (1899-1970), Cornelis (1886-1967), Jacob (1883-1966), Wiebe (1895-1956) en Frans (1879-1954). Zittende v.l.n.r. Nicolaas (1885-1970), Rijkje (1881-1960), Neeltje (1893-1975), Jannetje (1876-1937) en Hendrik (1887-1968).

in 1938. Daarna nam Piet Griffioen de groentezaak over en bouwde deze uit tot een kruidenierswinkel. Twee van de oudste kinderen van Wiebe van de Kuinder waren, de in 1879 geboren Frans van de Kuinder en zijn twee jaar jongere zuster Rijkje van de Kuinder. Zowel Frans als Rijkje zijn ongehuwd gebleven. Bakker Wiebe van de Kuinder werd maar 46 jaar oud en kwam in 1901 in Eemnes te overlijden.

FRANS EN RIJKJE VAN DE KUINDER (VAN 1901 TOT 1945)

De eerder genoemde kinderen Frans en Rijkje zijn dan 22 en 20 jaar oud en nemen in 1901 het werk in de bakkerij van hun vader over. Zij zetten dit werk voort tot aan 1945, toen de bakkerij Wakkerendijk 236 werd verkocht aan Bart van de Kuinder, de zoon van Cornelis van de Kuinder (een broer van Frans en Rijkje) onder de conditie dat Frans en Rijkje er konden blijven wonen.

Foto uit 1964, gemaakt van het bovenraam, boven de winkel deur op Wakkerendijk 236.

BAKKER BART VAN DE KUINDER (VAN 1945 TOT 1962)

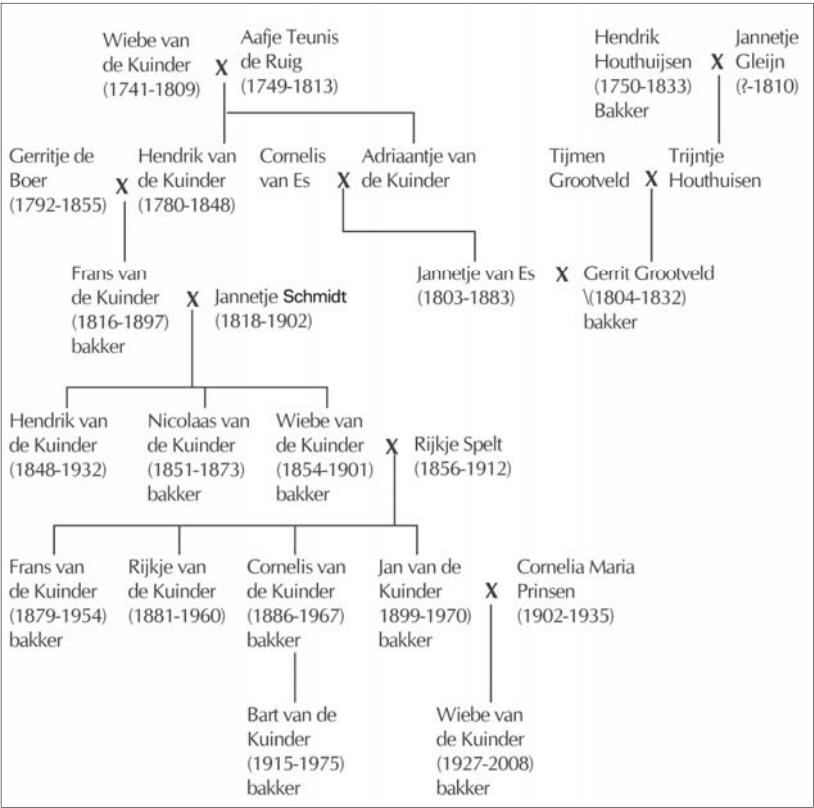
Bart van de Kuinder heeft de bakkerij nog tot 1962 voortgezet, waarna het pand is verkocht aan een particulier.

Zie over deze periode het aparte interview met zijn zoon Teus van de Kuinder.

Bakkersknechten bakkerij Wakkerendijk 236 bij bakker Wiebe van de Kuinder.

Naam	Geboorte datum	Geboorte plaats	Ge loof	Gekomen	Vertrokken
Karel Backhaus	4-5-1851	Amsterdam	NH	2-11-1875	17-7-1876
Aart van Stempvoort	28-4-1863	Veenendaal	NH	1-5-1877	23-5-1881
Johannes Kroeskamp	22-5-1863	Naarden	NH	2-4-1879	24-5-1881
Jan Steenbeek	22-12-1867	Leusden	NH	?-6-1880	1-7-1881
Jan Cornelis Haks	9-8-1865	Soest	NH	12-5-1881	11-9-1883
Cornelis Blankestijn	30-10-1857	Amerongen	NH	1-5-1885	19-8-1885
Hendrik Snel	1-11-1866	Barneveld	NH	8-6-1885	19-12-1885
Lambertus Buitenhuis	5-5-1871	Hoogland	NH	8-10-1889	12-9-1896
Johannes Jacobus Knaven	8-7-1871	Den Helder	NH	1-9-1890	1-12-1901
Paulus Haanschoten	8-9-1872	Barneveld	NH	13-2-1893	10-5-1893
Hermanus Vis	2-1-1879	Boezermeer	NH	23-6-1893	23-3-1896

VAN DE KUINDER-HOUTHUIJSEN

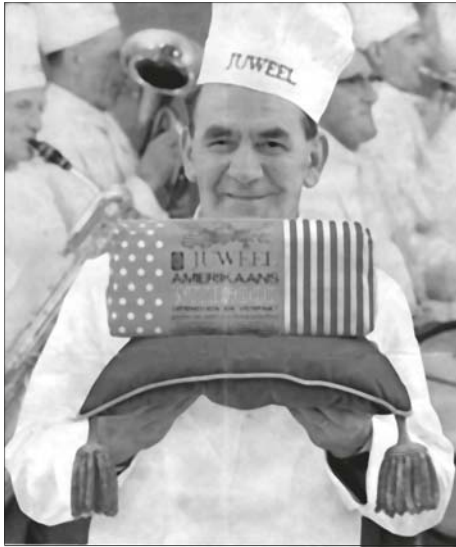
**INTERVIEW MET TEUS V.D. KUINDER
BAKKERIJ WAKKERENDIJK 236 EEMNES**

HENK VAN HEES

Ik kom uit de Eemnesser bakkersfamilie Van de Kuinder, die van oudsher te vinden was op Wakkerendijk 236. Overgrootvader Wiebe van de Kuinder (1854-1901) woonde en werkte daar al. Samen met zijn vrouw Rijkje Spelt kreeg hij zestien kinderen. Eén daarvan was mijn grootvader Cornelis v.d. Kuinder (1886-1967). Hij werd ook bakker maar kon niet aan de slag in de bakkerij van zijn ouders. Die werd overgenomen door broer Frans v.d. Kuinder (1879-1954) en zus Rijkje v.d. Kuinder (1881-1960). Frans en Rijkje zijn altijd vrijgezel gebleven. Aanvankelijk werkte grootvader Cornelis bij bakkers in Baarn. Hij heeft ook nog een tijd gewerkt voor zijn broer Frans en zus Rijkje. Hij zou voor hen zelfs uitgevent hebben in Eembrugge en Eemdijk.

Het winkeltje op Wakkerendijk 236 was maar heel klein. Er kwamen weinig

Bakker Bart van de Kuinder (1915-1975), die van 1945 tot 1963 op Wakkerendijk 236 werkte

klanten; het meeste brood werd uitgevent.

Mijn vader was Bart van de Kuinder (1915-1975), die op zijn beurt ook weer bakker werd. Hij huurde aanvankelijk een bakkerij op het adres Kromme Waal 10 in Amsterdam, vlakbij de Prins Hendrikkade. Daar ben ik in 1944 geboren. Op 22 augustus 1945 verhuisden we van Amsterdam naar Eemnes. Frans en Rijkje wilden gaan stoppen met hun bakkerij en mijn vader nam de zaak over. Hij kocht het pand in Eemnes onder voorwaarde dat Frans en Rijkje daar konden blijven wonen tot hun dood. Vader werd daarna bij het werk vaak geholpen door

grootvader Cornelis.

Daar in Eemnes ben ik dus opgegroeid. Voor de lagere school ging ik naar Baarn. Dat was dichterbij. Alleen de zesde klas heb ik op de School met den Bijbel in Eemnes gevolgd. Dat kwam omdat ik mijn zusjes moest wegbrengen naar de kleuterschool in Eemnes, die toen gevestigd was in de kerk aan de Kerkstraat.

Ongeveer 14 jaar oud werd ik van school gehaald om te komen helpen in de bakkerij van mijn vader. Ik moest ook gaan venten. Veel klanten betaalden niet contant. Eén keer per maand werd er loon gebeurd en dan kon de bakker betaald worden. Ik herinner me nog goed de kapperszaak van Henk van Hees op Wakkerendijk 114. Daar ging mijn vader op zaterdag aan het eind van de dag naar toe en aan het eind van de maand waren er dan verschillende klanten die hem daar betaalden omdat ze het geld niet aan een jonge jongen zoals ik wilden geven.

KLANDIZIE

Wij waren protestants en we kerkten in het Dikke Torentje. We wilden ook pastoor Spruijt van de katholieke kerk te vriend houden. Volgens mij hebben de

dominee en pastoor Spruijt toen de volgende regeling getroffen: de ene week kwamen wij op maandag, woensdag en vrijdag bij onze katholieke klanten en bakker Hoogland kwam dan op dinsdag, donderdag en zaterdag bij die klanten. De week daarna was het omgekeerd en zo ging het door. Bij sommige klanten kwamen we drie keer in de week en bij ander twee keer. Het was heel wat om dat allemaal bij te houden.

De verstandhouding met de andere bakkers in Eemnes was goed. Eens toen bij bakker Hoogland een nieuwe oven werd aangelegd, kwam hij bij ons om zijn brood te laten bakken. Jan v.d. Kuinder, een oom van mijn vader had een bakkerij op Laarderweg 44. Toen er bij ons een nieuwe oven werd aangelegd, konden we bij oom Jan v.d. Kuinder ons brood laten bakken. Ook gebeurde het wel dat we aan het eind van de dag broden tekort kwamen. Er was dan altijd wel één van de andere Eemnesser bakkers bereid om de nodige broden te leveren. Naast ons was bakker Harskamp en dat was helemaal makkelijk.

We hadden enkele grote klanten waaraan we leverden: Jachthaven Raboes, bij de familie De Jong en de camping bij Anna's Hoeve.

Mijn wijk begon bij de familie Brouwer op Wakkerendijk 92 en van daar naar het einde van de Wakkerendijk. Vandaar naar het Kasteel Groeneveld en dan het bos door richting Hilversum, naar Anna's Hoeve en dan naar Camping "De Heidebloem". Vandaar naar de "Witte Bergen" dan de A1 over en via het fietspad terug naar de Wakkerendijk.

De wijk van mijn vader ging voor een groot deel door Baarn; dan via de Hoge Vuursche en de Lage Vuursche naar Groot Kievitsdal en vandaar naar Camping "De Heidebloem". Daarna ging hij de boes door en zijn laatste klant was aan de Heidelaan.

Toen ik 18 jaar was, had ik het wel gezien met het bakkerswerk. Ik wilde een ander kant op gaan. Mijn vader zag ook niet veel toekomst meer in de zaak op Wakkerendijk 236. In 1962 is het pand verkocht aan particulieren. Wij hebben daar nog de strenge winter van 1962-1963 meegemaakt. We sneeuwden in en hebben zelfs nog met paard en arreslee gereden. Op 12 juni 1963 verhuisden we naar Baarn. Mijn vader is daarna bedrijfsleider in Weesp geworden in een bedrijf voor bakkerijgrondstoffen. Hij heeft ook nog gewerkt bij bakkers in Baarn.

BAKKERIJ WAKKERENDIJK 230

MICHEL MAJOOR

Tussen 1770 en 1773 is er op de plek van wat toentertijd het “Hendrik Lambertse Erf” genoemd werd een pand gebouwd door de uit Deventer afkomstige meester metselaar Christiaan Boom, die van 4-9-1770 tot 22-9-1773 eigenaar van het pand en daarmee ook van de grond was. Hij kocht de grond van Maas Harmsen van Manen. Dit is de plek van het huidige adres Wakkerendijk 230.

Op 10-2-1837 verkocht Izak Stalenhoef, de toenmalige eigenaar, het pand aan Hendrik Niesen, die bakker was op Wakkerendijk 236.

Vanaf de bouw in 1770-1773 tot 1837 toe werd het pand Wakkerendijk 230 omschreven als een burgerhuis. Waarschijnlijk heeft Hendrik Niesen er een bakkerij van laten maken, want vanaf dit moment wordt er gesproken over een bakkerij. Of hij hier zelf heeft gewoond, is niet zeker; waarschijnlijk heeft hij het pand verhuurd. In ieder geval verkocht hij de bakkerij weer op 25-6-1839 aan Mijndert Seldenrijk voor 1350 gulden. Mijndert woonde op Wakkerendijk 244-246 in een pand, dat hij in 1824 van zijn vader Rutger Seldenrijk had gekocht, die bakker was op De Vuursche. Vermoedelijk heeft Mijndert tussen 1824 en 1839 vanuit zijn woning op Wakkerendijk 244-246 de bakkerij gerund. Bakkersknecht Pieter Oudestein woonde toen bij hem in huis.

BAKKER MIJNDERT SELDENRIJK (1839-CIRCA 1861)

Geboren De Vuursche 1797, overleden Eemnes 1861. Hij trouwde in Soest in 1822 met Maria Femmetje Wijbrands (1799-1867). Mijndert was naast landbouwer dus tevens broodbakker. Dit echtpaar kreeg 6 kinderen, waarvan zoon Rutger (1823-1903) bakker in Barneveld werd. Volgens de overleveringen had Mijndert Kasteel Groeneveld als “klant”, waardoor hij bekendheid kreeg in Baarn. Daardoor gingen de zaken goed. Tussen 1846 en 1854 verhuurde Mijndert Seldenrijk de rest van het pand Wakkerendijk 230 aan anderen.

Mijndert deed zowel de boerderij Wakkerendijk 244-246 als de bakkerij Wakkerendijk 230 over aan zijn zoon Pieter Seldenrijk (1829-1906).

BAKKER PIETER SELDENRIJK (CIRCA 1861-CIRCA 1871)

Geboren Eemnes 1829, overleden Eemnes 1906. Pieter was net zoals zijn va-

der zowel landbouwer (op 244-246) als broodbakker (op 230). Hij trouwde in 1876 met Everdina Meerveld (1846-1879). Er is over Pieter bekend dat hij op zondag geen brood wilde verkopen; als er mensen voor brood kwamen, kregen ze het wel mee, maar mochten er niet voor betalen. Het echtpaar Seldenrijk-Meerveld kreeg twee kinderen. Toen het oudste kind Mijndert Johan volwassen was geworden (circa 1898) verkocht Pieter het pand aan zijn knecht Rijk Harskamp.

Pieter Seldenrijk had meer interesse in de landbouwerij dan in de bakkerij. Deze liet hij veel over aan zijn knechten.

BAKKER HENDRIK VAN DEN BORN (1871-1883)

Hendrik van den Born, geboren Huizen 1844, vestigde zich 10-3-1871 in Eemnes als bakkersknecht van Pieter Seldenrijk. Hendrik van den Born huurde het pand Wakkerendijk 230 van Seldenrijk en woonde daar met zijn gezin. Hoewel hij te boek stond als knecht van Seldenrijk, werd hij ook als broodbakker aangeduid (zie het Bakkersknechtenoverzicht). Een familielid van Rijk Harskamp, de opvolger van Van den Born, woonde in bij Van den Born; dat was de bakkersknecht Jan Harskamp (van 2-5-1877 tot 5-11-1878). Jan vertrok naar Utrecht alwaar hij als bakker ging werken. Hendrik en zijn gezin verhuisden op 2-2-1883 naar Hilversum, waarna Rijk Harskamp hem als bakker opvolgde.

BAKKER RIJK HASKAMP (1883-1944)

Geboren Baarn 1857, overleden Eemnes 1940. Hij trouwde in 1880 met Geritje Vonk (1852-1916). De eerste twee kinderen uit dit huwelijk zijn in Utrecht geboren. Op 24-1-1883 is het gezin vanuit Utrecht in Eemnes komen wonen en nam Rijk de bakkerij over van Hendrik van den Born. Het gezin Harskamp-Vonk huurde toen het pand van Seldenrijk.

Mogelijk is rond 1898 het pand Wakkerendijk 230 verbouwd. Vanaf toen was Rijk Harskamp de eigenaar nadat hij het pand van Seldenrijk kocht. Hij wist er een

Het pand Wakkerendijk 230, gefotografeerd rond 1960. Aan het grote raam is nog de etalage te herkennen van de bakkerswinkel.

Willem Harskamp (1887-1971) met de bakkerskar voor de winkel.

AdvertentieGooi- en Eemlander van 19-7-1884

Dienstbode.

Gevraagd om terstond in dienst te treden een **BURGERDIENSTBODE**, loon naar bekwaamheid. Zich in persoon te vervoegen bij **H. HASKAMP, Mr. Bakker, te EEMNES-BINNEN.**

weduwe. Ook zoon Willem trok zich in 1941 terug uit de bakkerij. Volgens de familie verhalen mocht hij van zijn stiefmoeder Anna Maria de bakkerij niet overnemen. Ook wordt er verteld, dat men in de oorlog moeite had met het hele bonnensysteem en dat het al met al erg moeilijk was om onder oorlogsomstandigheden door te blijven bakken. Toen het helemaal moeilijk werd aan het eind van de oorlog heeft men nog enige tijd brood betrokken van bakker Schrijvers uit Baarn. Willem Harskamp werd na zijn bakkersloopbaan uiteindelijk tuinman in Baarn tot aan zijn pensioen in 1952.

De laatste knechten van Rijk Harskamp waren: Evert Epskamp uit Soest van 1940 tot 1942 en Jan van Klaveren uit Laren van 1942 tot 1944. Het lijkt erop, dat de bakkerij na het vertrek van Jan van Klaveren op 29-2-1944 niet meer gedraaid heeft. Volgens de verhalen heeft Anna Maria, de weduwe van Rijk Harskamp, nog geprobeerd of Rijk, de zoon van Willem Harskamp, de zaak wilde overnemen. Deze heeft het geweigerd, omdat zijn vader de bakkerij niet mocht kopen.

Anna Maria ten Brink was bij de familie van haar stiefzoon Willem niet zo po-

bloeiende zaak van te maken; het brood dat hij maakte werd tot ver in de omtrek uitgevent met paard en wagen, tot in Baarn, Lage Vuursche, de Hilversumse hei en Laren aan toe.

Rijk verkocht niet alleen brood, maar ook koloniale grutterwaren.

Na de dood van zijn eerste vrouw Gerritje hertrouwde Rijk in 1918 met Anna Maria ten Brink (1874-1956).

Toen Rijk ouder werd, liet hij het runnen van de bakkerij over aan zijn zoon Willem (1887-1971), zijn tweede vrouw Anna Maria ten Brink en zijn knechten, waaronder Bertus Portengen uit Ankeveen, die tot november 1941 bij Harskamp in dienst was. In november 1941, niet lang na de dood van Rijk Harskamp, kreeg hij ontslag van de

De bakkersfamilie Harskamp met het personeel, gefotografeerd bij het bedrijf rond 1905.

V.l.n.r. Grietje van Dijk-van den Berg, dienstmeid (1866-1950), Johanna Harskamp (1885-1963), Cornelia Harskamp (1884-1926), moeder Gerritje Vonk (1852-1916), een bakkersknecht, Willem Harskamp (1887-1971), Rijntje Harskamp (1882-1967), vader Rijk Harskamp (1857-1940) met achter en naast hem twee bakkersknechten.

pulair. Ze was ook een bijzondere verschijning in Eemnes-Binnen; ze wist zich voort te bewegen met grote stappen. Een feit is wel, dat ze als een leeuw voor de zaak vocht. Als iemand niet langer klant wilde zijn, dan ging ze er zelf op af en vroeg waarom ze niet langer brood mocht leveren. Ze heeft zelf ook gevent in Eemnes-Binnen.

In de naoorlogse jaren bleef ze samen met Kaatje Maas (haar dienstbode) in het bakkerspand wonen. Voor Kaatje was aan de zuidzijde een apart vertrek aangebouwd. Later is Kaatje Maas naar Baarn verhuisd.

En zo is er op 29-2-1944 een eind gekomen aan de bakkerij op Wakkerendijk 230.

GEBRUIKTE BRONNEN:

HKE-artikelen over de families Seldenrijk en Harskamp
Knechten uit het dienstboderegister van Eemnes

Zowel de bakkers als de bakkersknechten waren allen van dezelfde religie, namelijk Nederlands Hervormd. Bakkers Seldenrijk en Van den Born hadden beiden één knecht in dienst, bakker Harskamp had er wel meer in dienst. Tussen 1883 en 1900 een stuk of 20 in totaal, waarvan er hooguit drie knechten tegelijkertijd in dienst waren.

Bakkersknecht Willem Streefkerk trouwde met Cornelia, de dochter van zijn baas de bakker Rijk Harskamp.

Naam	Geboorte- datum	Geboorte- plaats	Ge- loof	Gekomen	Vertrokken	Knecht bij bakker
Hendrik van de Born	6-11-1844	Huizen	NH	10-3-1871	2-2-1883	Seldenrijk
Jan Harskamp	9-8-1859	Baarn	NH	3-5-1877	5-11-1878	V.d. Born
Johannes Gijbertus van Beusekom	22-3-1865	Eck en Wiel	NH	9-2-1887	28-10-1887	Harskamp
Gerrit Coljé	29-12-1867	Lopik	NH	10-8-1887	7-8-1888?	Harskamp
Hendrikus Hoogveen	28-8-1865	Nijkerk	NH	5-11-1889	23-4-1890	
Klaas Galis	7-1-1867	Venhuizen	NH	6-3-1890	30-7-1890	Harskamp
Hendrik Smaling	6-7-1874	Dodewaard	NH	27-6-1890	11-6-1892	Harskamp
Jan Barlo	24-5-1873	Maatensdijk	NH	30-12-1891	1-5-1896	Harskamp
Wouterus v.d. Fliert	24-9-1875	Barneveld	NH	25-2-1893	30-12-1893	Harskamp
Jacob Eijlers	13-2-1878	Hilversum	NH	30-4-1894	18-8-1895	Harskamp
Jan van Kooij	9-3-1881	Maatensdijk	NH	21-8-1895	2-11-1895	Harskamp
Willem Streefkerk	22-7-1879	Laren NH	NH	27-12-1895	27-3-1897	Harskamp
Geerd Wolf	28-7-1838?	Putten Gld	NH	20-5-1896	21-7-1896	Harskamp
Breunis Jansen	22-12-1874	Ede Gld	NH	5-8-1896	1-8-1898	Harskamp
Jan Dirk Versloot	16-9-1880	Jaarsveld	NH	10-3-1897	29-5-1900	Harskamp
Jacob Eijlers	13-2-1878	Hilversum	NH	20-6-1898	23-11-1898	Harskamp
Jan Barlo	24-5-1873	Maatensdijk	NH	22-11-1898	Na 1900	Harskamp

WAKKERENDIJK 208

HENK VAN HEES

BAKKER PHILIP VEENE / FINE (1760-1762)

Voor zover is na te gaan was hier in de 18^e eeuw een herberg met de naam “Het Rad van Avonture”.

In het jaar 1760 vestigde zich hier een zekere Philippus Veene ook wel kortweg Philip Veene genoemd. Hij was van Duitse afkomst; rond 1729 is hij geboren in Hannover. Het is niet bekend wanneer hij naar Nederland is gekomen maar toen hij in 1760 in Eemnes trouwde met Hendrina Boom woonde hij in Amsterdam. Na het huwelijk ging hij met zijn vrouw wonen op Wakkerendijk 208. Philip Veene huurde het huis eerst van de familie Oudendoelen uit Amersfoort en vanaf 1761 van Jacob Janse Luerman, de overbuurman uit herberg ‘Het Roode Kruis’. Hij stond te boek als bakker en tapper. Op het eerste gezicht een wonderlijke combinatie maar dit scheen in de 18^e eeuw veel vaker voor te komen. Het blijft de vraag of Philip zelf brood bakte. Misschien was hij wel een zogenaamde “kouwe bakker”, die brood verkocht, dat door andere bakkers was gebakken.

Philip Veene, trouwens ook wel Philip Fine genoemd, heeft in Eemnes niet veel geluk gehad. In augustus 1762 overleed hij. Op 5 augustus 1762 werd hij begraven bij het Dikke Torentje, recht tegenover zijn huis. Zijn weduwe Hendrina Boom zette de bakkerij annex tapperij toen nog een jaar voort. In 1763 hertrouwde ze en daarna verliet ze Eemnes.

Het bedrijf werd overgenomen door de weduwe Mol. Zij werd winkelierster genoemd. Er was toen geen sprake meer van een bakkerij.

Prent uit de 18e eeuw, gemaakt door Jordanus Hoorn. Rechts het Dikke Torentje en links met het uithangbord de herberg “Het Rad van Avonture” (Wakkerendijk 208) waar bakker Philip Veene/Fine woonde.

Erfgooiers in Eemnes

HENK VAN HEES

De gemeente Eemnes heeft in haar eeuwenlange bestaan steeds opnieuw de nadelen ondervonden van het feit dat het een grensgemeente is. Van oudsher behorend tot de provincie Utrecht ofwel het Sticht, ligt Eemnes in de schaduw van het Gooi, die merkwaardige uitstulping als onderdeel van het vroegere graafschap Holland. In onze moderne tijd geeft deze grenspositie problemen als het gaat om de indeling van Eemnes in een telefoonboek of het onderbrengen van Eemnessers bij bepaalde regionale diensten. De problemen in vroeger tijd waren vaak ingrijpend. De strijd om de macht en het bezit van de grond in het grensgebied, heeft in de loop der eeuwen aan heel wat Eemnessers het leven gekost. De Leeuwenpaal en de eerste grensmarkering in de buurt van de Gooiergracht in 1356 waren aanzetten om duidelijk te maken waar de grens tussen Gooi en Sticht ter hoogte van Eemnes was gelegen. Na 1356 bleek de huidige Gooiergracht ter hoogte van Eemnes een stabiele grens. Toch bleven zich ook daarna bepaalde grensproblemen voordoen. In het verband van grensoverschrijdingen wordt in dit artikel aandacht besteed aan Erfgooiersfamilies, die zich in Eemnes vestigden (dus buiten het Gooi) en zich in feite toch Erfgooier bleven voelen.

Dit artikel is een geactualiseerde versie van de publicatie, die in 1986 verscheen in het themanummer 'De Beide Eemnessen' van het tijdschrift Tussen Vecht & Eem / Vrienden van het Gooi.¹

WAT ZIJN ERFGOOIERS?

Om deze grensproblemen goed te kunnen begrijpen, is het allereerst nodig het begrip Erfgooier correct te omschrijven. De Vrankrijker heeft zich hiermee in ver-

schillende publicaties bezig gehouden. Uitgaande van de 3e schaarbrief van 1455 noemt hij het Erfgooierschap: *een geërfd recht dat van vader op zoon overging en gebonden was aan het bewonen van een huis in Naarden of in één der Gooise dorpen.*²

Vervolgens omschrijft hij een Erfgooier als: *iemand die man uit man in Gooiland is geboren en de gemene (= gemeenschappelijke) gronden mag gebruiken zodra hij zelfstandig boerenbedrijf in het Gooi gaat uitoefenen.*³

Volgens De Vrankrijker is de term Erfgooier voor het eerst in de documenten aangetroffen in het jaar 1702. Er kwam pas echt duidelijkheid over het Erfgooierschap in het jaar 1708, toen de bekende Erfgooierslijst werd samengesteld. De Vrankrijker schrijft hierover:

*Zij bevatte 1088 namen van gerechtigden, waarvan 624 niet-scharenden, erfgooiers zonder vee. Deze lijst geldt nog steeds als grondslag. Wie sedertdien als erfgooier aangemerkt wilde worden, moest bewijzen dat hij afstamt van een dergenen, die op deze lijst voorkomt. Hiermee was voorgegaan een scheiding gemaakt tussen wel en niet gerechtigden.*⁴

In een latere publicatie gaf De Vrankrijker nog als definitie:

*Een erfgooier is elke meerderjarige man, die in mannelijke linie afstamt van de Gooiers die omstreeks het jaar 1300 van de graaf van Holland het recht kregen om aan die graaf behorende grond zonder betaling van pacht te gebruiken. Hij wordt als zodanig ingeschreven, als hij in een der zes Gooise gemeenten woont ('s Graveland wordt in dit verband als niet-Goois beschouwd).*⁵

Opvallend is nu, dat er bij de definities soms sprake is van het feit dat een Erfgooier van geslacht op geslacht in het Gooi geboren moet zijn, terwijl het er bij andere definities om gaat dat men moet kunnen bewijzen af te stammen van iemand die op de lijst van 1708 vermeld is. Nu kan de vraag opkomen wat er gebeurde met Erfgooiers die buiten het Gooi gingen wonen. In het vervolg van dit artikel wordt deze vraag besproken aan de hand van enkele Erfgooiersfamilies, die zich in de loop der tijd in Eemnes vestigden. Wellicht is het zinnig om er hier op te wijzen dat Erfgooier momenteel alleen nog maar een eretitel is, sinds het instituut der Erfgooiers in 1979 ontbonden is. Toch is het met name voor genealogen interessant om de sporen van Erfgooiersfamilies na te gaan. We beperken ons hier tot drie Eemnesser families.

Gijs Hilhorst (1858-1942) en Nelletje Makker (1860-1943).

MAKKER

Op 29 januari 1951 werd Gijsbertus Gerardus Makker (1916-1997) uit Laren als Erfgooier erkend. Hij was geboren in Eemnes en had zich later in het Gooise Laren gevestigd. De familie Makker woonde al ruim 200 jaar in Eemnes maar kennelijk leefde nog altijd het besef voort dat men van de Erfgooiersstam kwam. Tante Clasiën Makker uit Eemnes wist haar Larense neef, als eerste Makker na bijna 200 jaar, in een officiële zitting van Stad en Lande van Gooiland als Erfgooier te laten erkennen. Dit gebeurde op grond van het volgende stuk uit de Erfgooiersarchieven:

Is gelezen het volgende document aan haar Ed. Achtb. overgeleverd ofte van wegen Frans Makker, woonende te Eemnes, luidende: Door een verzoek van

Frans Makker, zijnde een zoon van Elbert Makker, woonende te Eijmenes, deze Elbert Makker wierde altijd genaamt, toe zoo van geen vannen en wistten Gerrit Elberts Elbert.

Soo is dese Frans Makker te Hilversum gekomen om na zijn vrinden en na de geen die hem daar onderrechtigh of konde geven om zijn Erfgoijers regt te behouden; soo heb hij geweest bij Jan Harmensz de Graaf, oudt sijnde 63 jaaren, Jan Flipse van de Bergh, oudt omtrent 63 jaaren. Rijk Harmense de Graaf, oudt omtrent 66 jaaren, dat sij alle drie deese Elbert seer wel hebben gekent, en wetende dat zijn vrinden altermaal Erfgoijers sijn geweest en nog sijn om ook haar lieden het Erfgoijersregt te laten behouden. Nu komt hij nog bij een oude vreijster, die nog in sijn maagschap en bloede bestaat. Henderikje Willem Dirk Heijnen sijnde

ouwt groote 80 jaaren, komt nog te verklaaren dat sij nog wetenschap heb, dat dese Elbert Makker is getrouwt met een vrouwspersoon van Eijmnes, en dat sij sijn getrouwt tot Hilversum om het Erfgoijersregt te behouden, toe sijn getrouwt voor Schout en Scheepen te Hilversum; toe sij sijn getrouwt binnense bij dese voorge-noemde Henderikje Willem Dirk Heijnen ouwders in gegaan, om dat het nog bloedvrinden waaren. Om dat het Frans Makker het hier kan vertoonen, hebben wij het op een briefve gestelt en ook de naam onderteekent.

Actum Hilversum 26 maart 1768 (was getekend) Jan Harmense de Graaff, nevens het volgende merk +, staat, dit merk gestelt van Jan Flipse van de Bergh, Rijk Harmense de Graaff, nevens het volgende merk o, staat, dit merk getekent van Henderikje Willem Dirk Heijnen.

Waar op gedelibereerd sijnde is goedgevonden, de Heeren van Hilversum te versoecken, gelijk deselve versogt werden mitsdesen, om sig nopens het te kennen geeven van den suppl. te informeeren, of deselve van vaders sijde is vermaagschapt aan erfgoijers, en dit alsoo bevonden werdende, werd aan deselve Frans Makker, mits binnen Goijland woonagtig sijnde, de schaaring op de gemeente als Erfgoijer toegestaan. De Buurmeester van Hilversum sig ten reguarde van de voorn. Frans Makker geïnformeerd hebbende, heeft berigt, dat deselve niet alleen door de voorn. Henderikje Willem Dirk Heijnen, maar ook door Hendrikje Pieter de Wit oud 75 jaaren, wonende te Hilversum was geïnformeerd geworden, dat de voorn. Frans Makker van vaders sijde is vermaagschapt aan Erfgoijers, praesenterende de voorn, getuijgen sulx met eede te bevestigen weshalve de voorn. Frans Makker ingevolge de resolutie van Stad en Lande van Goijland van dato 29 maart 1768 werd gehouden geregtigd te zijn tot de scharing als Erfgoijer op de gemeente van Goijland.⁶

Genealogisch onderzoek wees uit dat deze Frans Makker in Eemnes R.K. gedoopt is op 20 oktober 1714. Zijn vader Elbert Gerritse Makker trouwde op 3 juli 1708 in de Rooms-Katholieke kerk van Baarn inderdaad met een Eemnesser. Vader Elbert was geboren te Hilversum en gedoopt te Naarden (R.K.) op 4 september 1681. Zijn naam is niet terug te vinden op de Erfgooierslijst van 1708. Mogelijk vinden we wel zijn moeder op deze lijst, die vermeld staat als de weduwe van Gerrit Elberts. Dit zou kunnen zijn: Jaeckje Goossens, een Eemnesser. gehuwd met Gerrit Elbertse (Makker). Zij staat op de lijst van 1708 vermeld als uitwonend.

Dr P.W. de Lange schreef over uitwonende Erfgooiers: *Een van de eisen waaraan de gerechtigden moesten voldoen, was woonachtig te zijn binnen Gooiland. (.....) Alleen Hilversum geeft een aparte lijst van uitwonenden; echter met de uitdrukkelijke toevoeging, dat deze niet gerechtigd zijn.*⁷ Uitgaande van de lijst van 1708 is de erkenning van Frans Makker in 1768 dus twijfelachtig te noemen.

Blijft de vraag waarom de Eemnesser boer Frans Makker in 1768 als Erfgooier erkend wilde worden. Hij verkreeg het schaarrecht voor de Gooise gronden op voorwaarde dat hij in het Gooi woonachtig moest zijn. Voor zover is na te gaan heeft Frans zich nooit in het Gooi gevestigd. Hij stierf 12 jaar na zijn erkenning in Eemnes. Tot op heden wonen er nog vele nakomelingen van hem in Eemnes. Op grond van de erkenning van 1768 kon één van die nakomelingen, die zich in Laren gevestigd had, als Erfgooier erkend worden. Het was blijkbaar geen probleem dat er bijna 250 jaar lang geen Makkers in het Gooi gewoond hadden.

VAN EIJDEN (Schoenmaker)

De familienaam Van Eijden heeft een bekende klank in de Erfgooierswereld. Op de ledenlijst van 1965 kwamen 57 Erfgooiers voor met deze familienaam. Nader onderzoek wees uit dat deze naam pas van de 19^e eeuw af regelmatig terug te vinden is op de Erfgooierslijsten. Nadat de stamvader in het begin van de 18^e eeuw van Hilversum naar Eemnes verhuisd was, zijn enkele generaties Van Eijden in het dijkdorp blijven wonen. Op aanwijzingen van de heer P.W. de Lange werd vastgesteld dat de leden van deze familie rond 1700 leefden van het schoenmakersvak en daarom waarschijnlijk ook de achternaam Schoenmaker gebruikten. Na enkele generaties in Eemnes gewoond te hebben, wilde men ook in deze familie het Erfgooierschap bewezen zien. Dit werd vastgesteld in een vergadering van Stad en Lande van Gooiland op 27 maart 1772 met de volgende tekst:

Teunis Janz Schoenmaker, soon van Rijk Teunisz Schoenmaker aan deze vergadering hebbende te kennen gegeven, dat de voorn, zijn vader Rijk Teunisz voor heen woonagtig was geweest binnen den dorpe Hilversum en dat deselve is geweest een Erfgoiier, en hij comparant diensvolgens ook geregtigd tot het beschaaren van de Gemeente van Goijland, brengende tot justificatie van dit zijn gesegde bij verklaring van Gijsbert Joosten de Graaf oud 78 jaaren, Pieter Rijkz. van

Os oud 70 jaaren. Jan Gijsberts de Oude oud 68 jaaren, Jan Harmenz de Graaf oud 67 jaaren, Claas Roeien de Lange oud 61 jaaren; Is na deliberatie goedgevonden de Heeren van Hilversum te versoeken en te qualificeren, gelijk deselve versogt en gequalificeerd werden bij dezen, om sig nopens het bovengem. te kennen geeven van de voorn. Teunis Janz Schoenmaker te informeeren en wel specialijk te onderzoeken of de voorn. Teunis Janz Schoenmaker van het mannelijk oir is bevrind aan personen die als Erfgoiier de gemeente van Goijland beschaaren.

*En soo dit conform het te kennen geeven van den suppl. werd bevonden, werd hij in dien gevallen voor geregtigd erkend tot het beschaaren van de Gemeente van Goijland.*⁸

De betreffende Teunis Janz Schoenmaker ofwel Teunis Rijkse van Eijden werd in Eemnes R.K. gedoopt op 30 augustus 1749. Hij trouwde in Eemnes in 1772, het jaar waarin ook zijn Erfgooierschap erkend werd. Opvallend is dat in dit betreffende document het schaarrecht wordt verleend, zonder de bepaling dat Teunis in het Gooi woonachtig moet zijn. Met enkele korte onderbrekingen bleef hij zijn hele leven in Eemnes woonachtig. Zouden de bestuurders van de Erfgooiers dan toch af en toe gedaan hebben, alsof Eemnes bij het Gooi hoorde? De vader van Teunis was Rijk Teunisz van Eijden alias Schoenmaker (1725-1776). Hij woonde, in tegenstelling tot hetgeen in de erkenningsakte staat, ook zijn hele leven in Eemnes. Hij was boer van beroep. De band met Hilversum komt pas met de vader van Rijk. Dat was Teunis Jansz van Eijden alias Schoenmaker (1677-1733). Hij was geboren in Hilversum en kwam in 1714 als schoenmaker naar Eemnes, toen hij trouwde met Neeltje Rijken, kasteleins-weduwe in de herberg "Het Rooie Kruis" te Eemnes-Binnen. Hij komt als Hilversums Erfgooier voor op de lijst van 1708 evenals zijn vader Jan Teunisz Schoenmaker. Alle Van Eijdens van de Erfgooiersstam zijn nakomelingen van Rijk Teunisz van Eijden (1725-1776). Na 1800 trekken velen van hen weer van Eemnes naar het Gooi. Ze waren Erfgooiers gebleven, want hun namen zijn weer terug te vinden op de 19^e-eeuwse lijsten.

LUIJF (CRUL)

De familie Luijf staat ook bekend als een oude Eemnesser familie. Ook in deze familie moet generaties lang het besef zijn blijven leven, dat men recht had op het

Gerrit van Eijden (1820-1906), afstammeling van Erfgooier Teunis Jansz van Eijden.

Erfgooierschap. In tegenstelling tot de twee vorige families, zijn van deze familie geen erkenningsaktes teruggevonden in de Erfgooiersarchieven. Toch treft men ook Luijf-gegevens aan tussen de familieoverzichten van de Erfgooiers. Daaruit blijkt dat Hendrik Tijmense Luijf (1736-1814) zich rond 1760 in Eemnes vestigde. Hij was in 1736 als zoon van Tijmen Gerritse Luijf in Hilversum geboren. Zijn grootvader is op aanwijzingen van de heer P.W. de Lange geïdentificeerd als Gerrit Tijmensz Crul. Als deze conclusie juist is, dan is Gerrit Crul, die op de Erfgooierslijst van 1708 vermeld staat, de voorvader aan wie de familie Luijf het Erfgooierschap heeft kunnen ontleen. Gaan we terug naar Hendrik Luijf, die rond 1760 van Hilversum naar Eemnes kwam. Zijn achterkleinzoon Geurt Gerritse

Jan Luijf (1847-1916), geboren en overleden te Eemnes. Verbleef in 1869 en 1870 als zouaaf in Italië. Afstammeling van de Erfgooier Tijmen Gerritse Luijf.

Luijf. geboren in Eemnes in 1844, vestigde zich rond 1870 in Hilversum. We vinden hem vervolgens weer terug op de Erfgooierslijst van 1877, als eerste Luijf na bijna 150 jaar.

CONCLUSIE

Samenvattend kunnen we concluderen dat de Erfgooiers, die naar Eemnes verhuisden vele generaties lang hun Erfgooiersbewustzijn bewaarden en zich zelfs na enkele eeuwen op grond van deze verwantschap weer als Erfgooier lieten inschrijven. Vervolgens zijn er aanwijzingen dat Erfgooiersafstammelingen in Eemnes gebruik maakten van hun verwantschap om vanuit Eemnes het schaarrecht te kunnen gebruiken. Hebben we hier te maken met een soepele grensinterpretatie van de Erfgooiers, zoals in onze tijd nog gebeurt met de regionale indeling voor medische

zorg of worden we weer eens geconfronteerd met het heimelijke verlangen dat Eemnes wel een deel van het Gooi zou mogen zijn? Los van deze grensfilosofietjes staat het als een paal boven water dat de Erfgooierslijst van 1708 een interessant uitgangspunt kan zijn voor genealogisch onderzoek, zelfs als het om Eemnesser families gaat.

BRONNEN:

NB: Archieflocaties geactualiseerd naar de situatie anno 2017.
Doop-, trouw- en begraafregisters van Eemnes en Baarn: Archief Eemland, Amersfoort.

Eemnesser Merklappen

DEEL 3

HENK VAN HEES.

Doop-, trouw- en begraafregisters van Hilversum: Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek, Hilversum.

Doop-, trouw- en begraafregisters van Naarden: Gemeentearchief Gooise Meren, Naarden.
Notulenboek Stad en Lande van Gooiland (1766-1788), Gemeentearchief Gooise Meren, Naarden.

Voor verdere verdieping in de geschiedenis van de Erfgooiers geldt als standaardwerk de publiekversie van de dissertatie van dr Anton Kos, *Van meenten tot marken – Een onderzoek naar de oorsprong en ontwikkeling van de Gooise marken en de gebruiksrechten op de gemene gronden van de Gooise markegenoten (1280-1568)*, Hilversum 2010.

NOTEN:

1. H. van Hees, "Erfgooiers in Eemnes", in *Tussen Vecht & Eem / Vrienden van het Gooi*, 4^e jrg (nieuwe serie), nr. 2, mei 1986, pp. 118-123.
2. Dr A.C.J. de Vrankrijker, *Stad en lande van Gooiland. Geschiedenis en problemen van de Erfgooiers*. Bussum, 1968. p. 19.
3. Idem, p.19.
4. Idem, p.32.
5. Dr A.C.J. de Vrankrijker, "Over Erfgooiers", in: *Tussen Vecht en Eem* 1^e jrg (oude serie), afl. 12, december 1971.
6. Notulenboek Stad en Lande, pp. 17 t/m 19.
7. Dr P.W. de Lange, "De Erfgooiersnaamlijst van 1708", in: *Tussen Vecht en Eem* 1^e jrg (oude serie), afl. 12, december 1971.
8. Notulenboek Stad en Lande, pp. 80 en 81.

Nieuwe tentoonstelling

"Coraline Bäcker – Eemnesser schilderes"

Zaterdag 30 september om 14.30, opening in de Oudheidkamer

In ons kwartaalblad nummer 2 van 2016 stond het "Interview met Coraline Bäcker – Beeldend kunstenaar" door Jan Delfgou. Naar aanleiding daarvan is Coraline gevraagd en bereid gevonden om een tentoonstelling van haar werk te helpen realiseren. Zij is een bekend Eemnesser kunstenaar, die ook veel van Eemnes vastlegt op een frisse herkenbare expressionistische wijze.

In ons kwartaalblad nr. 2 van 2016 en nr. 1 van 2017 verschenen artikelen over Eemnesser merklappen, die in 2016 zijn tentoongesteld in de Oudheidkamer. Van alle tentoongestelde merklappen zijn foto's gemaakt door Desirée van Oostrum. In deze serie artikelen worden steeds zes merklappen afgebeeld en besproken. Dit is het derde artikel in deze serie.

Merklap anno 1981, gemaakt door Aaltje Overeem-Scherpenzeel (1921-1991)
t.g.v. het 25-jarig huwelijksfeest van Joop Blom en Fie Overeem op 5 juni 1981.

HB 1959 = Ria Blom, dochter

TB 1961 = Tijmen Blom, zoon, overleden in 2010

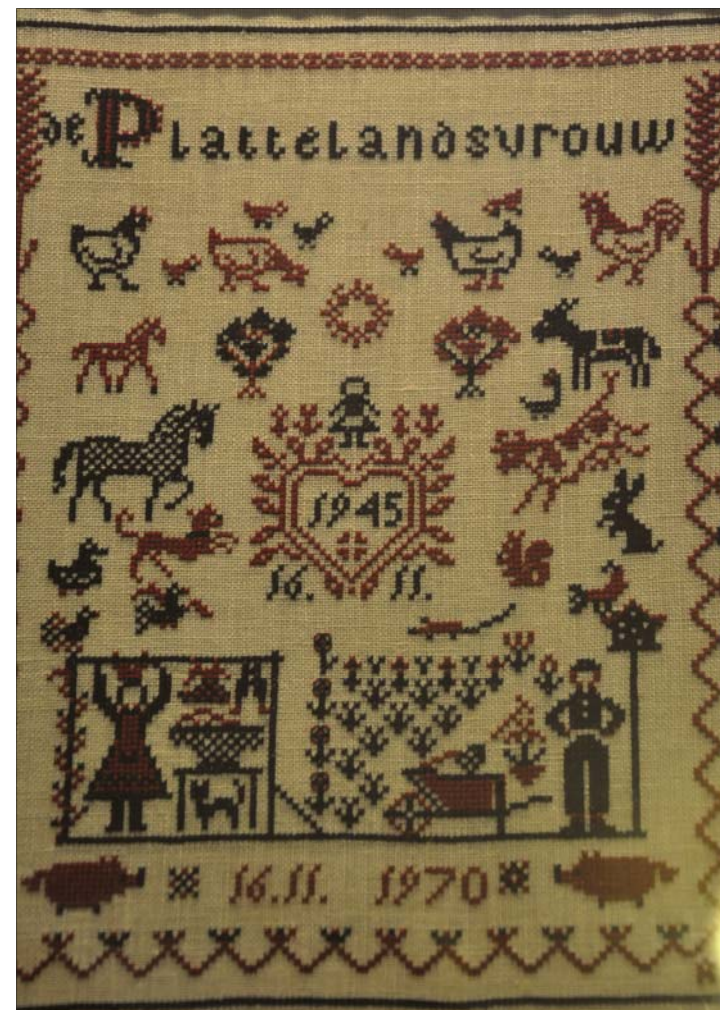
WB 1963 = Wim Blom, zoon

EB 1966 = Evelien Blom, dochter

Merklap anno 1970, gemaakt door Anna Maria Wortel-van Nimwegen (1912-1994) i.v.m. herdenking Plattelandsvrouwen 1945-1970.

AW = Anna Maria Wortel-van Nimwegen (1912-1994), maakster

Merklap anno 1994, gemaakt door Ria Herweijer-Bruinekool.

A = André Herweijer, echtgenoot

R = Ria Bruinekool, maakster

B = Koningin Beatrix

Merklap anno 1829, gemaakt door Jannetje van der Zwaan (1813-1889) gehuwd met Cornelis Hoofd (1794-1880).

IVDZ = Jannetje van der Zwaan (1813-1889), maakster

TVDZ = Tijmen van der Zwaan (1780-1857), vader

LVDZ = Lammertje van der Zwaan, geboren Kolfschoten (1780-1855), moeder

WLD = Willemijntje Langedijk, geboren Van Oostveen (1790-1859), de handwerkjuffrouw, getrouwd met Teunis Langedijk, het hoofd van de Openbare School in Eemnes-Buiten.

Bijzonder is dat de vrouwen zijn aangeduid met de achternaam van hun man.

NB. Dit is de oudste Eemnesser merklap op deze expositie!

Merklap anno 1854, waarschijnlijk gemaakt door Mietje van den Brink (1839-1915), getrouwd te Eemnes op 7 november 1866 met Hendrik (Hein) van Wijk (1842-1932), woonachtig op Meentweg 123.

RVDB = Roelof van den Brink (1804-1880), vader

GVDH = Grietje van de Heijsteeg (1812-1895), moeder

D(?)VDB = de maakster dochter Mietje van den Brink

IHS = Jezus; in de Griekse taal de eerste drie letters van het woord Jezus

NB. Deze merklap is gemaakt door een rooms-katholiek meisje. Dit is duidelijk te zien aan de rooms-katholieke motieven, die deze lap zo bijzonder maken. Opvallend is dat hierop de naam van de handwerkjuf niet is vermeld! De letters zijn niet allemaal duidelijk weergegeven.

Merklapje anno 1914, gemaakt door Geertruida (Truus) Wilhelmina Beukeboom (1905-2002), vele jaren huishoudster op de RK pastorie in Eemnes.

GB = Geertruida Beukeboom (1905-2002), de maakster.

Portret Janny van Beest-Dorrestijn

In ons vorige kwartaalblad stond een interview van Jan Delfgou met Janny van Beest-Dorrestijn. Voor dit interview heeft Helga Schouten een portret geschilderd van Janny. Door omstandigheden was dit niet op tijd klaar. Daarom willen we nu alsnog het portret van Janny een plekje geven in ons blad.

Waarom de namen Eemnes-Binnen en -Buiten?

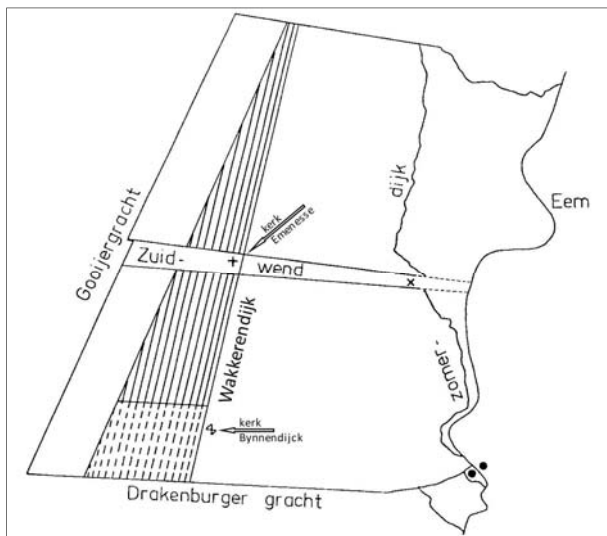
ROM VAN DER SCHAAF

Waarom zijn vroeger de plaatsnamen Eemnes-Binnen en -Buiten gegeven? Die vraag stellen veel mensen met belangstelling voor de historie. In teksten van oppervlakkig werkende auteurs worden de namen soms verwisseld. De kerk van Eemnes-Binnen staat immers buiten de vroegere zeedijk en de kerk van Eemnes-Buiten staat er binnen. Ook onjuist is de sedert 1995 meest gehoorde en gelezen verklaring van de namen, dat de Zuidwend de reden is van de naamgeving Binnen en Buiten. In dit artikel wordt een betere verklaring voor de namen verdedigd. Er is geen bewijs, maar de aannemelijkheid is gegroeid door nieuwe inzichten. Eerst worden de uitgangspunten behandeld. Daarna komt de nieuwe theorie over de namen, gevolgd door punten uit oude documenten die bijdragen aan de onderbouwing ervan.

GESCHIEDENIS EEMNES VAN 1250 TOT 1450

Al omstreeks 1250 was er door bewoners van Ter Eem (later Eembrugge genoemd) ontginning gaande in het gebied van de huidige Eemnesser polders. Omstreeks 1300 lag de noordelijke grens van ontginning bij de Zuidwend, maar de westelijke grens was niet bepaald. De Zuidwend is een strook grond aan de noordkant van de Eemnesser vaart. Lange tijd liep de Zuidwend door tot Laren. Toen de boeren hun akkers ver in de richting van Gooiland hadden uitgebreid, werd de graaf van Holland actief voor bepaling van de grens met het bisdom Utrecht. Omstreeks 1330 trok hij de grens op de plaats van de huidige Wakkerendijk / Meentweg en noemde die de ree. In 1336 liet hij daar een dijk aanleggen. Gebruik van het land aan de Hollandse kant van de ree werd vanaf 1339 bijna kosteloos. Enkele tientallen jaren werd er over de grens getwist tussen Utrecht en Holland. Beide partijen deden moeite om zoveel mogelijk boeren binnen hun gebied te houden of te krijgen. Omstreeks 1342 noemde de graaf een gebied tussen de westkant van de dijk en

Het gearceerde stuk toont Oost-Holland ca. 1345. De oostkant daarvan was toen de grens met Utrecht. In de periode 1351 tot 1356 is die grens verschoven naar de Gooiergracht. Het zuidelijke deel van Oost-Holland is gestippeld, omdat daar al vroeg akkers van Ter Eem (Eembrugge) waren. NB: De tekening is afgeleid uit het boek *Een Streekdorp*. De breedte van het gearceerde gedeelte is daar niet correct weergegeven.

Gooiland Oesthollant (Oost-Holland). Iets later had de bisschop weer meer macht en kon hij zijn gebied uitbreiden naar het westen. Hij scheidde in 1352 aan de westkant van de Eem het noordelijke deel van het rechtsgebied Eembrugge af.¹ Dat gebied kreeg de naam *Emenesse* en een bestuur met stadsrechten. Men mocht aan de westkant van de dijk op de Zuidwend een eigen kerk bouwen. Dat was op de plaats van de huidige kerk in de Kerkstraat. Nadat in 1356 de grens tussen Holland en Utrecht ongeveer bij de huidige Gooiergracht was bepaald, waren de twisten tussen graaf en bisschop enige tijd voorbij. De verplaatsing van boeren van Eembrugge naar de westkant van de dijk was doorgegaan. Daardoor was ten zuiden van *Emenesse* ook een dorpje ontstaan. Aanvankelijk heette dat *Eembrugge de westzijde*. In 1439 kreeg het de naam *Bynnendijck*, het mocht ook een kerk bouwen en kreeg een bestuur met stadsrechten. Over de historie van de Zuidwend volgt later meer. Zie voor meer informatie van deze samenvatting de referenties [1] t/m [4].

NIEUWE INZICHTEN

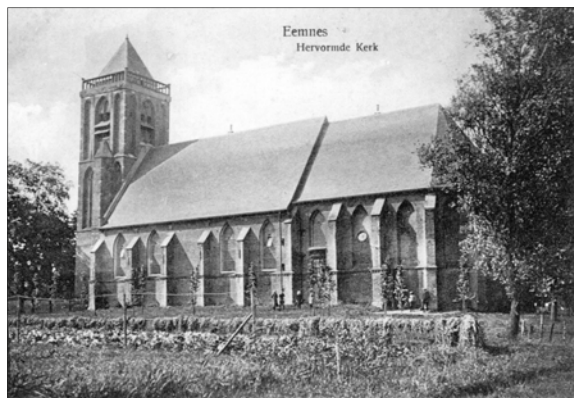
In de afgelopen bijna negentig jaar hebben wel twintig onderzoekers veronderstellingen gemaakt over de herkomst van de namen Eemnes-Binnen en -Buiten. Maar in de laatste decennia zijn een aantal nieuwe constateringën gedaan, waardoor vroegere veronderstellingen zijn ondergraven. In het kort betreft dit het volgende:

In 1352 kreeg Emenesse toestemming om een kerk te bouwen op de plek waar nu de Hervormde kerk staat. Zo is die ca. 1850 door Jan Fabius geschilderd (foto John Ruis).

- Door het ca. 1989 uitgevoerd archeologisch onderzoek in de dekzandrug vlak ten zuiden en noorden van de Zuidwend bleek het zeer onwaarschijnlijk, dat op of in de directe omgeving van de Zuidwend een groep woningen heeft gestaan, die de voorloper is geweest van Eemnes-Buiten. Dat onderzoek werd gedaan in het gebied tussen Eemnes en het gemaal [5].
- In het boek *Eemland in verandering* motiveerde J. Vervloet in 2007, dat de Zuidwend niet een dijk is geweest, maar door andere oorzaken in een bepaalde periode hoger zal hebben gelegen dan het naastliggende land. Dat wordt in de volgende paragraaf toegelicht.
- In het boek *Een vallei vol water* gaf M. Mijnsen-Dutilh in 2011 een andere vertaling van zeer oude teksten over de Zuidwend, dan was gegeven door andere onderzoekers. Het in een oude tekst gebruikte woord *geslecht* (in 1651) betekent niet 'afgegraven', hetgeen eerdere onderzoekers dachten. Maar het betekent vlakgemaakt en gerepareerd. En de 'kampen' land werden toen *afgegraven*, hetgeen volgens Mijnsen betekent gescheiden door sloten [6, p. 61-62].
- De veronderstelling van veel onderzoekers, dat de in de 14^e eeuw herhaaldelijk gebruikte aanduidingen *binnen dijc* en *buten dijc* zuidelijk en noordelijk van de Zuidwend betekenden, was dus een misverstand.

In 1439 werd Binnendijk afgescheiden van Eembrugge en mocht men deze kerk bouwen. Foto Pieterskerk ca. 1923.

DE ZUIDWEND WAS GEEN DIJK

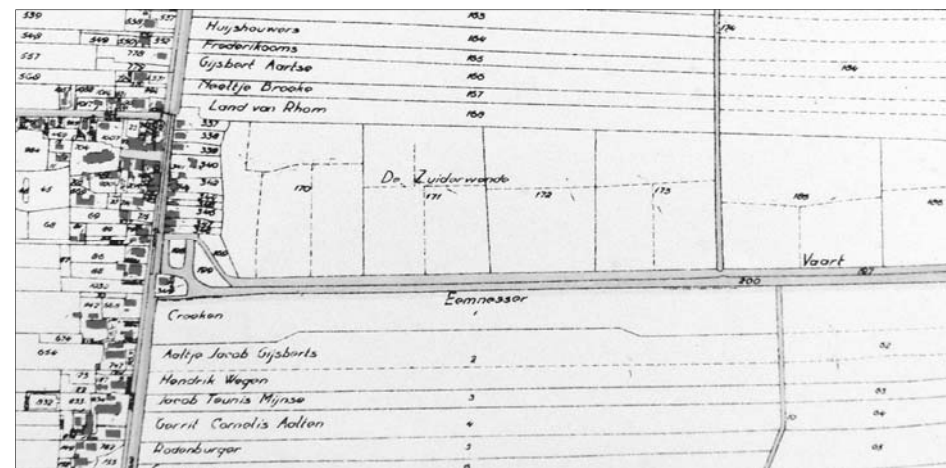
Onderzoekers zijn het erover eens, dat de Zuidwend in de 14e eeuw de grens was van de ontginningen, voordat men ten noorden daarvan meer land ging ontginnen. Maar er is lange tijd ten onrechte verondersteld, dat de Zuidwend is aangelegd als dijk. In het boek Eemland in verandering is in 2007 door professor J. Vervloet [7] een

andere zienswijze beschreven. Langs de noordkant van het ontginningsgebied was een wetering gegraven, voor afvoer van het lekwater uit het noordelijk gelegen veen. Eeuwen later werd dat de Eemnesser vaart. De strook grond aan de noordkant van de wetering werd lange tijd niet ontgonnen, ook toen men het land ten noorden daarvan wel ging ontginnen.² De overgebleven strook langs de wetering werd later Zuidwend genoemd. Vele jaren later lag die strook hoger dan het ontgonnen land, doordat het niveau van het naastgelegen land na de ontginning was gedaald door inklinking en oxidatie van het veen. Doordat de Zuidwend eerst niet werd ontgonnen, bleef de bodem op het oorspronkelijke niveau, dat toen nog boven zeeniveau lag.

Dergelijke verschijnselen heeft Vervloet ook elders in Nederland aangetroffen. De algemene naam voor zo'n verhoging is *zijdwinde* of *zijdwende* (zijkering). Daarvan is Zuidwend als verbastering afgeleid. De grond van een zijdwende was meestal gemeenschappelijk eigendom van de deelnemers aan de ontginning. Bij Eemnes kwam de opbrengst van de verpachting aan boeren lange tijd ten goede aan de parochies Eemnes-Binnen en -Buiten. De zienswijze van Vervloet werd in 2007 onderschreven door M. Mijnsen-Dutilh en is in 2009 uitgebreid beschreven door C. de Bont [8].

Volgens deze laatste inzichten is het dus een misverstand, dat de Zuidwend als een dijk is opgeworpen voor bescherming tegen de zee, voordat noordelijker gele-

De grenzen van de 'kampen' op de Zuidwend werden in 1651 verduidelijkt door de aanleg van noord-zuid lopende sloten; heel anders dan de west-oost verkaveling van de rest van de polder. Het is goed te zien op deze kadastrale kaart van 1942 en ook als je op de toren staat.

gen dijken werden aangelegd. Van omstreeks 1300 tot 1400 zal het niveau van de Zuidwend bijna even hoog zijn geweest als het naastliggende land. Omstreeks 1500 had de Zuidwend mogelijk het aanzien van een brede dijk van een meter hoogte, doordat het niveau van het ontgonnen land aan beide zijanten sterk was gedaald.

BEST PASSENDE THEORIE OVER DE NAMEN

Reeds in de jaren 1342 tot 1345 waren er voor Eemnes aanduidingen met *binnen dijk* en *buten dijk*. Die staan in lijsten van betaalde belastingen aan de graaf van Holland [9]. Omdat er geen aanwijzingen zijn over een oost-west lopende dijk, is het waarschijnlijk dat men de in 1336 aangelegde noord-zuid lopende dijk op de plaats van de Wakkerendijk bedoelde. De in 1439 door de bisschop gegeven naam *Bynnendijck* is volgens mij gegeven, omdat de meeste inwoners van Eembrugge binnen de dijk waren gaan wonen. Door stormvloed in de periode van 1409 tot ca. 1435 zijn waarschijnlijk veel gezinnen verhuisd naar de veilige westkant van de dijk [10]. Een aantal zal reeds na het overlijden van de bisschop

Herinnering aan de Binnendiekers, geïntroduceerd ca. 1987

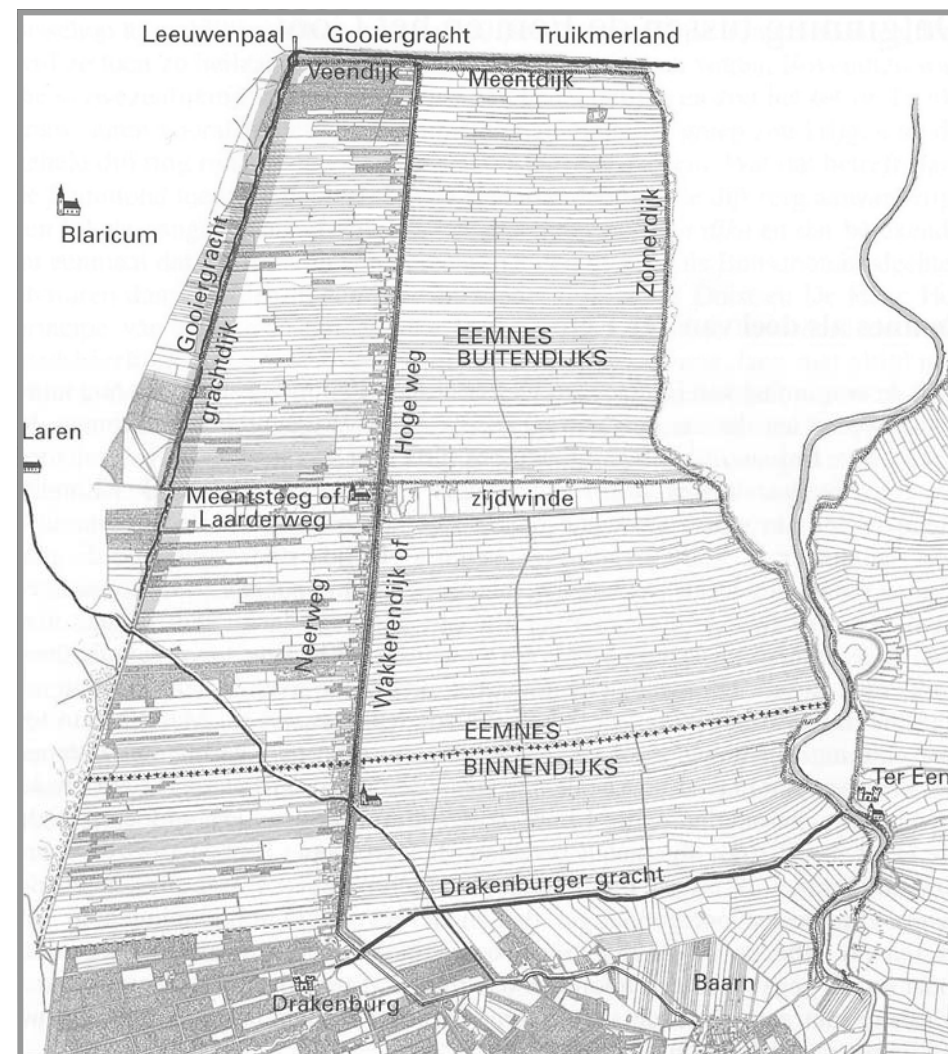
(1342) zijn verhuisd naar de westkant. Zij hadden dat namelijk in 1339 aan de graaf van Holland beloofd, ter verkrijging van goedkope erfpacht aan de westkant van de dijk [2]. Op twee plaatsen zullen er ook wat woningen aan de oostkant van de dijk zijn geweest, omdat de grond daar hoger was. Dat was bij de kern van het latere Eemnes-Buiten, waar nu de huidige oneven huisnummers Wakkerendijk 1 t/m 25 zijn (op de Zuidwend). De andere plaats is bij de Pieterskerk, op de zandrug waarop ook de kerk is gebouwd.

Het dorp ten noorden van *Bynnendijck* heette in 1458 nog *Emenesse* [4, p. 167-168]. Vóór 1352 heette het hele gebied *Emenesse*. In de 15e eeuw waren de twee plaatsen niet veel meer dan een lint van boerderijen aan dezelfde dijk. Waarschijnlijk werden ze door velen eigenlijk als één dorp *Emenesse* gezien. Omstreeks 1500 zijn de namen naar elkaar toegroeid. De namen werden *Emenesse Binnendijks* en *Emenesse Buitendijks*. Die namen zijn in de 18e eeuw overgegaan in *Eemnes-Binnen* en *Eemnes-Buiten*.

De boven genoemde reden voor de naam *Binnendijk* is duidelijk. Maar waarom werd omstreeks 1500 de toevoeging *Buitendijks* aan *Emenesse* gegeven? De beste verklaring is het volgende punt. Naast de vroeger gebruikte algemene aanduiding *Emenesse* voor het hele gebied paste de toevoeging *Buitendijks*, als tegenhanger van *Binnendijks*. Het grensde immers aan de binnenzee, die later *Zuiderzee* is genoemd.

Zo ontstond de merkwaardige situatie, dat van ca. 1340 tot ca. 1450 binnen en buiten betekende aan de west- respectievelijk oostkant van de dijk die later *Wakkerendijk* is genoemd. En dat *binnendijk* en *buitendijk* vanaf ca. 1500 betekende aan de zuid- respectievelijk noordkant van het gebied van de twee dorpen. Dus binnen/buiten betekende eerst west/oost en later zuid/noord. Maar de grens tussen de twee dorpen lag altijd tussen de huidige adressen *Wakkerendijk* 178 en 180. Dus ver ten zuiden van de *Zuidwend*.

Dit kaartje uit het boek *De Eemlandsche Leeg Landen* (p. 110) was voor velen misleidend, omdat het leek of de *Zuidwend* ooit de grens was tussen *Eemnes-Binnen* en *-Buiten*. Maar de auteur C. Dekker wilde alleen de *Zuidwend* benadrukken als grens van ontginningen.

CONCLUSIES UIT TEKSTEN VAN OUDE DOCUMENTEN

In de volgende alinea's noem ik mijn conclusies uit teksten van globaal 600 jaar oude documenten, die belangrijk waren voor het onderzoek.

Deze verklaringen ondersteunen mijn theorie over de herkomst van de naam Binnendijk voor het latere Eemnes-Binnen. Bovendien blijkt daaruit, dat de naam niet is gegeven i.v.m. een oost-west lopende dijk aan de noordkant van het gebied Binnendijk.

Betekenis *binnen dijk* en *buten dijk* in de 14^e eeuw

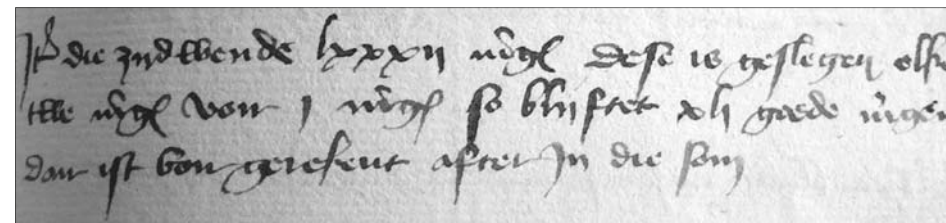
Van de periode 1342 tot 1345 zijn er lijsten van geïnde belasting door Florens van der Boechorst, rentmeester voor de graaf van Holland. Die lijsten zijn door Hamaker in een boek toegankelijk gemaakt [9]. Uit een door mij opgesteld overzicht trok ik de volgende conclusies. De vermelding *binnen dijk* betekende in genoemde belastinglijsten westelijk van de Wakkerendijk. Met *buten dijk* bedoelde men woonplaatsen aan de oostkant van de ree. Een deel van de boeren woonde waarschijnlijk nog enige tijd ergens ten oosten van de dijk, terwijl zij reeds land bebouwden aan de westkant.

Ook staan aanduidingen *binnen dijk* en *buten dijk* vanaf 1340 in aktes voor de rechten van belastingheffing, die door *leenhoven* werden verstrekt aan *leenheren*. Voor de meeste gebieden bij de Eem had de bisschop van Utrecht de St. Paulusabdij te Utrecht aangesteld voor de uitgifte van die aktes, waardoor de Paulusabdij via leenheren inkomsten kreeg. Uit de omschrijving in een bepaalde akte van 1384 (voor leenheer Gerrit van den Berghe Gillessoen) blijkt volgens onderzoeker Maris, dat toen met *buten dijcs* werd bedoeld: aan de oostkant van de Wakkerendijk [11, p. 53]. De tekst van 1384 was kennelijk aangepast ten opzichte van de tekst in 1331 (toen vader Gilles van den Berghe), omdat in 1336 de dijk op de ree is aangelegd [12, fol. 28r en 43vso].

Grens tussen *Bynnendijck* en *Emenesse* omstreeks 1400

De tekst van de brief van 1439 voor de verlening van stadsrecht aan *Bynnendijck* door de bisschop is in een boek gepubliceerd [4, p. 164-166]. Door de omschrijving van de grenzen veronderstel ik, dat er aan de noordkant van *Bynnendijck* geen dijk of zoiets was, om in het landschap de grens met *Emenesse* te her-

Deze middeleeuwse tekst van een registratie in 1446 betreft een zijdwende in de huidige Zuidpolder ter hoogte van Wakkerendijk 106. De transcriptie luidt: Item die zijdwende .lxxxij. mergen dese is geslegen elke twe mergen voir .j. mergen so blijftet .xlj. goede mergen dair ist voir gerekent after in die som. In gewoon Nederlands: Dit betreft de zijdwende van 82 morgen. Elke twee morgen wordt belast voor één morgen van goede kwaliteit. Dus er wordt belast voor 41 morgen.

kennen. Voor de andere drie grenzen (west, zuid en oost) werden wel landschappelijke afbakeningen vermeld.

Mijn veronderstelling wordt ondersteund door de registratie voor grondbelasting ca. 1446, die toen *morgengeld* werd genoemd. De originele documenten heb ik in Het Utrechts Archief gefotografeerd en thuis bestudeerd [13, inv.nr. 332].

Uit de afzonderlijke registraties voor *Bynnendijck* en *Emenesse* trok ik de volgende conclusies. De grens tussen *Bynnendijck* en *Emenesse* lag ca. 1446 op de plaats waar de grens eeuwen daarna nog lag, tussen Wakkerendijk 178 en 180. Een heel andere constatering is, dat er ongeveer ter hoogte van Wakkerendijk 106 een grote strook gedeeltelijk ontgonnen land was (ca. 70 ha). De gedeeltelijk ontgonnen strook werd omschreven als *zijdwende*. Mogelijk is dat enige tijd een ontginningsgrens van het zuidelijke deel van Eemnes geweest. De bewoners van het gebied tussen Wakkerendijk 178 en 106 kunnen zich omstreeks 1350 al thuis gevoeld hebben bij het in 1352 gestichte *Emenesse*, omdat de kerk van Eembrugge veel verder weg lag. Misschien is daarom de zuidgrens van *Emenesse* niet gekomen bij de oude *zijdwende* (ongeveer bij Wakkerendijk 106), maar zuidelijker. Volgens die redenering is het begrijpelijk, dat er in het landschap geen duidelijk zichtbare grens met *Emenesse* was.

Verandering plaatsnamen omstreeks 1500

Uit genoemde registraties van grondbelasting blijkt verder hoe de naamgeving van de twee dorpen geleidelijk veranderde in de periode van ca. 1450 tot 1500. Misschien sprak de nieuwe naam *Bynnendijck* de mensen ter plaatse niet erg aan. Bijgaande tabel voor de jaren 1446 tot 1511 geeft de namen die ik voor de twee dorpen in de registraties aantrof voor vijf verschillende jaren.

Jaartallen	Aanduiding Eemnes-Binnen	Aanduiding Eemnes-Buiten
1446	<i>Eembrug die Westside</i>	<i>Emenesse</i>
1456	<i>Eembrug die west zijde, terwijl ontvan- ger schrijft Eemness binnen dijcks</i>	<i>Emenesse</i>
1470	<i>Bynendyck plus Eembrug die westsyde</i>	<i>Emenesse</i>
1501	<i>Eembrugghe die westzijde plus Byn- nendijck</i>	<i>Emenes buten dijcks</i>
1511	<i>Bynnendyck plus Eembrugge die West- zijde</i>	<i>Emeness buten dycx</i>

Deze tabel geeft de twee plaatsnamen volgens vijf opgaven voor grondbelasting in een periode van 60 jaar. Voor Eemnes-Binnen hield men nogal vast aan de oude naam Eembrugge de Westzijde, naast de nieuwe naam Bynnendijck. Nadat men in 1456 voor Eemnes-Binnen éénmaal de naam “Eemnes binnen dijcks” had geschreven, schreef men voor Eemnes-Buiten pas in 1501 “Eemnes buten dijcks”.

Bewoonbaarheid polder in 1481

In de door Jan Out opgestelde Kroniek van Eemnes staat een passage uit het verslag van het Utrechtse leger over 1481. Die passage geeft de indruk, dat in die tijd het wonen in de Eemnesser polder niet meer goed mogelijk was. Het was er in ieder geval in de wintermaanden te nat geworden. Dat blijkt uit de woorden: een *moerig en veenig land, en wegens dezelfs natuurlyke gesteltheit sterk, en byna ongenaakbaar in den winter* [2].

SAMENVATTING HERKOMST NAMEN

De namen van de plaatsen Eemnes-Binnen en –Buiten zijn geleidelijk ontstaan. Na de stormvloed van 1409 tot 1433 was de in 1439 ingevoerde naam *Bynnendijck* begrijpelijk door verhuizingen van Eembrugge naar de westkant van de Wakkerendijk. Omstreeks 1500 ging die naam over in *Emenesse Bynnendijcx*. Vanaf die tijd gebruikte men de naam *Emenesse Buytendijcx* voor het noordelijker gelegen dorp, dat in 1352 *Emenesse* was genoemd. Bijgaande tabel met namen in de periode

Jaartallen	Aanduiding Eemnes-Binnen	Aanduiding Eemnes-Buiten
tot 1352	hele gebied tussen Eem en oostkant Laren heette <i>Emenesse</i>	
1352	<i>Eembrug die Westside</i>	<i>Emenesse</i>
1439	<i>Bynnendijck</i>	<i>Emenesse</i>
± 1460	Twijfel tussen <i>Eembrug die westzijde</i> , <i>Bynnendijck</i> en <i>Eemnes binnen dijcks</i>	<i>Emenesse</i>
1501	Twijfel tussen <i>Eembrug die westzijde</i> , <i>Bynnendijck</i> en <i>Eemnes binnen dijcks</i>	<i>Emenes buten dijcks</i>
± 1520	<i>Emenesse Bynnendijcx</i>	<i>Emenesse Buytendijcx</i>

Deze tabel geeft de verandering van de twee plaatsnamen in 200 jaar, zoals die uit allerlei documenten is af te leiden. Er waren dikwijls wel kleine verschillen in spelling.

van ca. 1340 tot ca. 1520 geeft aan hoe de namen, die vanaf 1352 sterk verschillend waren, omstreeks 1500 naar elkaar toe groeiden.

De belangrijkste redenen voor een andere conclusie over de herkomst van de namen dan eerdere onderzoekers publiceerden zijn de volgende:

- Omdat de Zuidwend geen dijk was, wordt met de in 1439 gegeven naam *Bynnendijck* niet de Zuidwend bedoeld. Er zijn ook geen aanwijzingen dat er bij de noordelijke grens van Eemnes-Binnen een oost-west lopende dijk was.
- De naam betekent ook niet ten westen van de Eemdijk bij Eembrugge of de Zomerdijk. De aanduiding *binnendijcx op Emmenesse* werd namelijk voor het eerst door Holland (graaf Willem IV) geschreven in 1340, voor een stuk grond aan de westkant van de kort daarvoor op de ree aangelegde dijk (later Wakkerendijk/Meentweg).
- In geschreven tekst komen de namen *Emenesse Buytendijcx* en *Emenesse Bynnendijcx* voor vanaf omstreeks 1500. De namen zijn volgens mij ingevoerd, omdat het hele gebied aanvankelijk *Emenesse* heette en het daardoor verwar-

Op de kaarten van ca. 1580 tot ca. 1630 werd Eemnes geschreven als Ymenes. Daarna werd het achtereenvolgens Immenes en Emmenes en vanaf ca. 1710 schreef men Eemnes.

rend was, als met die naam alleen het noordelijke deel van het lint boerderijen werd aangeduid, terwijl het zuidelijke deel Bynnendijck heette.

- Pas in 1580 werden namen die lijken op Eemnes Binnendijks en Eemnes Buitendijks voor het eerst op een kaart gebruikt.
- Dat de Wakkerendijk een zeedijk was en geen achterkade van ontginning, blijkt uit het grote verschil in de dikte van de kleilaag op het veen tussen de westkant en de oostkant.

NASCHRIFT

Een belangrijke steun voor mijn onderzoek waren de documenten en boeken die door Jan Out en Wiebe van IJken in de afgelopen tientallen jaren zijn verzameld. Op de website van Historische Kring Eemnes staat de door Jan Out opgestelde Kroniek van Eemnes [2]. Die wordt periodiek aangepast. Voor de 14^e en 15^e eeuw geeft de Kroniek meer dan tien jaartallen waarbij gebeurtenissen over dit onderwerp worden genoemd. Jan Out geeft daarbij meestal de referenties van de bronnen in diverse archieven. Voor de interpretatie van de registratie van *morgengeld* en het vinden van de vermelding van *zijdwendes* daarin was de hulp van H. Hovenkamp van Het Utrechts Archief heel zinvol. Dit artikel heb ik beperkt tot enkele voor de discussie belangrijke feiten. In mijn rapport *Onderzoek namen Eemnes-Binnen en -Buiten* staat een uitgebreide

toelichting. Dat rapport wordt bewaard in de Collectie Documentatie van HKE en later misschien ook in openbare archieven.

REFERENTIES

- [1] Rom van der Schaaf, venster 2 "Graaf of bisschop, 1000-1356", in *Historische Canon van Eemnes*, Eemnes 2011, p. 13-19.
- [2] Kroniek van Eemnes op website www.historischekringeemnes.nl, samengesteld door Jan (J.V.M.) Out.
- [3] J. Groeneveld, "De oostgrens van het Gooi, de geschiedenis van de verschillende grensvakken", in: *Historische Kring Eemnes*, 28 (2006) 3, p. 117-131.
- [4] Mr. R. Fruin, *De Middeleeuwsche Rechtsbronnen der kleine steden van het Nedersticht van Utrecht*, 3^e deel, 's-Gravenhage 1903, p. 164-166. Brief van 1439 met afspraken van bisschop Rudolf van Diepholt voor de nieuwe stad Bynnendijck. Tevens p. 167-168: Brief van 1458 met nieuwe afspraken van bisschop David van Bourgondië over Emenesse.
- [5] Heleen Visscher, RAAP rapport 40, Amsterdam 1991, p. 26, EL 21 t/m 29 en EL 60, 61.
- [6] M. Mijnsen-Dutilh, *Een vallei vol water, waterschapskroniek Vallei & Eem 1616-2011*, Utrecht/Leusden 2011, p. 61-62.
- [7] J. Vervloet, S. van den Bergh e.a., *Eemland in verandering, ontginning en ruilverkaveling in het gebied van de Eem*, Utrecht 2007, p. 23-25.
- [8] C. de Bont, "Twee vechten om de Eem ..., over de ontginningsgeschiedenis van Eemnes", in: *Tussen Vecht en Eem*, 27 (2009) 3, p. 213-226. Een aanzet voor zijn visie was al verschenen in: Chris de Bont, *Het historisch-geografische gezicht van het Nedersticht*, Wageningen 1991, p. 67-71.
- [9] H.G. Hamaker, *De rekeningen der grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche Huis*, nieuwe reeks, no. 21, Utrecht 1875. De passages over Eemnes zijn door R. van der Schaaf samengevat en voorzien van conclusies in het rapportje Tabel van namen uit grafelijke rekeningen Eemnes 1342-1345, file-naam HamakerRekeningenTabel.
- [10] P. Koelewijn, "Overstromingen en watersnoden aan de zuidwal van de Zuiderzee, 2", *Bun Historiaal*, 2012 nr. 2, p. 36-39.
- [11] A.J. Maris, *Eemnes, rechtskundige ontwikkeling van gemeente en waterschap*, Utrecht 1947.
- [12] *Leenboek der St. Paulusabdij A*, Het Utrechts Archief, toegang 85-1 Paulusabdij te Utrecht, inv.nr. 30 Leen- en tijnsregister, periode 1221-1420.
- [13] *Leggers van het morgengeld in het Overkwartier en Eemland*, Het Utrechts Archief, toegang 58 Staten van Utrecht landsheerlijke tijd, sectie 2.1.9.1.2 Morgengeld, inv.nr. 332 t/m 352. De passages over Eemnes zijn door R. van der Schaaf samengevat en voorzien van conclusies in het rapport *Onderzoek heffing morgengeld in Eemnes 1446-1511*.

NOTEN

1. Het rechtsgebied Eembrugge omvatte omstreeks 1340 het gebied aan de westkant van de Eem tot de grens met Holland en ten noorden van Baarn. Aan de oostkant van de Eem omvatte het een groot deel van Eemland.
2. Volgens Vervloet werden dergelijke stroken grond dikwijls beschouwd als gemeenschappelijk eigendom van de ontginners. Dat kan de reden zijn, dat de strook lange tijd niet werd ontgonnen.

Jan Delfgou

PETER SPRINGER

Met Jan heb ik een vrij uitgebreid gesprek gehad over wat hij in zijn lange leven allemaal heeft gedaan. Vooral zijn activiteiten in het verenigingsleven en als vrijwilliger kwamen uitgebreid aan de orde.

Jan is geboren op 15 november 1926 in Utrecht en is daarmee waarschijnlijk de nestor van onze vereniging. Na zijn schooltijd en zijn studie HTS Elektrotechniek kwam hij in 1953 te werken bij Philips in Eindhoven. Na een aantal jaren werd hem gevraagd om een filiaal op te zetten in Amsterdam. Net voor dit weer gesloten werd was hij verhuisd naar Amstelveen en wilde men hem weer overplaatsen naar Eindhoven. Dat zag hij niet zitten en hij kwam toen bij Philips Telecommunicatie in Hilversum terecht. In 1967 is Jan met familie verhuisd naar Eemnes en hij woont daar nog steeds met veel genoegen. Eemnes was hem overigens niet onbekend want zijn oma, de moeder van zijn vader, is daar als Willemijntje Kroeskamp, op de Meentweg geboren.

Jan is alleenstaand, heeft vier zonen, die verspreid over het land wonen en waarvan er één in Zwitserland woont. Daarbij heeft hij acht kleinkinderen.

VERENIGINGSLEVEN EN ANDERE ACTIVITEITEN

Jan heeft veel activiteiten ontplooid in zijn lange leven. Het meest in het oog springend was wel zijn bemoeienis met de gymnastiekwereld. Naast zijn huis stond de toenmalige Mariaschool, met een eigen gymnastiekzaal, die toen net gerenoveerd was. Op verzoek richtte Jan toen in 1968 een gymnastiekvereniging (EGV) op, waarvan hij 10 jaar voorzitter is geweest.

Eenmaal bekend in de gymnastiekwereld werd hij ook secretaris van de regio-

nale Stichtse Turnkring en werd hij in 1976 benoemd tot secretaris van het hoofdbestuur van het toenmalige Koninklijke Nederlands Gymnastiek Verbond (KNGV). Buitengewoon interessant door de relaties binnen de topsport in eigen land en de vele internationale contacten.

In Eemnes vormde hij in de zeventiger jaren ook een Stuurgroep met afgevaardigden van alle verenigingen, om samen te inventariseren wat er voor de sport en recreatie voor nieuwe accommodaties moesten komen. Daar werden o.a. de eerste plannen voor de nieuwe voetbalvelden aan de Zuidersingel gemaakt en ontstonden de eerste schetsen voor een Dorpshuis, het latere De Hilt.

Dan was hij nog, vanaf 1979 meer dan 25 jaar lid van de Nederlandse Caravan Club (NCC), Binnen de publiciteitscommissie van die club was hij redacteur en later hoofdredacteur van het maandblad "De Caravan".

Naast deze activiteit heeft hij ook nog bemoeienis gehad met de bibliotheek, als bestuurssecretaris en was hij 5 jaar politiek actief voor de plaatselijke VVD als bestuurlijk voorzitter.

Ook voor de afdeling Eemnes van De Zonnebloem verricht hij nog steeds wat activiteiten en is hij o.a. medewerker van het bestuur voor perscontacten. Hij maakt overigens ook gebruik van de Zonnebloem want zo eens in de zoveel tijd krijgt hij bezoek van vrijwilligers uit deze organisatie en wordt hij uitgenodigd voor georganiseerde activiteiten.

Voor al deze activiteiten kreeg hij in 2005 een Koninklijke onderscheiding.

HOE BEN JE BETROKKEN GERAAKT BIJ DE HISTORISCHE KRING EEMNES?

Toen de Historische Kring ruimte kreeg in de oude Brandweerkazerne werd de HKE meer bekend en ben ik er meerdere keren binnengelopen. Ik ben toen ook lid geworden. Op enig moment ben ik toen door Henk van Hees gevraagd zijn interviewgroep te komen versterken. Dat doe ik nu al weer 8 jaar. Het is bijzonder boeiend om vooral mensen, die een lange historie in Eemnes hebben, nader te belichten.

Naast deze interviewgroep fungeer ik ook een aantal keren per jaar als gastheer bij de wekelijkse openstelling van onze Oudheidkamer waar iedereen altijd van harte welkom is.

WAAROM RAAD JE ANDEREN OOK AAN OM ZICH VOOR DE HKE IN TE ZETTEN?

Als je geïnteresseerd bent in het verleden van Eemnes is het de bron om meer te weten over waar wij vandaan komen en bovendien is het een heel gezellige club, die veel activiteiten ontplooit. Daar actief bij betrokken te zijn geeft veel voldoening.

TENSLOTTE:

Hoewel de mobiliteit langzamerhand wat afneemt, blijft Jan actief deelnemen aan de maatschappij. Hij gaat nog regelmatig briden en ook het volgen van het nieuws via diverse media, televisie, kranten, opiniebladen en ook via de nieuwe media, heeft zijn warme belangstelling.

Herfstavond met film “650 Jaar Eemnes -2002”

Donderdag 9 november 20.00 uur, in “De Hilt”, Hasselaarlaan 1C, Eemnes

HKE heeft dit jaar enkele video-films over 2002 geschonken gekregen van Hans Pouw. Deze films, door hemzelf opgenomen en samengesteld, zijn professionele opnamen en met een vakkundig uitgewerkt eindresultaat. Zij zijn een welkome toevoeging aan onze verzameling.

Onder deze drie films is die over de festiviteiten ter gelegenheid van de viering van 650 jaar stadsrechten van Eemnes op zaterdag 20 september 2002. Daarin komen voor: de optocht, de volksspelen, oude boerenwerktuigen en het dorpsdiner. Na de pauze wordt een toegift gegeven met een andere film.

De toegang is gratis voor leden en belangstellenden; inloop vanaf 19.30 met koffie en thee. Ter dekking van de kosten is er de mogelijkheid een vrijwillige bijdrage te geven.

Eemnes van 2000 naar 9000 inwoners (1938-2016)

TERUGBLIK OP HOOGTEPUNTEN LANGS DE DUIZENDTALLEN

JAAP GROENEVELD

Op de Nieuwjaarsreceptie van de gemeente Eemnes vroeg burgemeester Roland van Benthem aan de voorzitter van HKE, Liesbeth Lemckert: ‘Gaat de Historische Kring nog iets doen met de 9000^e Eemnesser?’ Hij had op 27 december 2016 als 9000ste inwoner van Eemnes Diede van der Velden binnengehaald, samen met haar moeder als 8999^e en haar zusje als 9001^e. Liesbeth kwam bij mij. ‘Nou ja, een stukje in ons blad of De Rotonde over de duizendsten is wel het minste. Maar misschien is het wel leuk om de betrokkenen bij elkaar te brengen op een soort reünie. Ze eerst maar eens opzoeken en dan verder zien.’

De namen van de betrokkenen, die de eer hadden als een ‘zoveelste duizendste Eemnesser’ binnen gehaald te worden, waren snel genoeg achterhaald; met dank aan de gedigitaliseerde Larense Courant “De Bel”.¹ Uitvinden waar ze wonen ging redelijk vlot op één na. De 2000e, Arisje Baatje uit 1938, bleek in Baarn te wonen en bereid te komen als we een reünie hielden, evenals zes anderen die we hadden bereikt. Besloten werd dat we dat voorafgaande aan de Algemene Ledenvergadering zouden doen met een presentatie. Henk van Hees zou de presentatie geven, waarvoor ik het materiaal zou verschaffen, en hij zou de gasten erbij betrekken met vragen over herinneringen. Dit artikel geeft een weerslag van de presentatie, met wat aanvullingen en correcties. En af en toe een knipoog naar het heden.

DE 1000^E EEMNESSER IN NEVELEN GEHULD

Het is onmogelijk om vast te stellen wie de 1000^e inwoner van Eemnes was, kortweg de ‘1000^e Eemnesser’. Zoiets kan alleen maar vastgesteld worden bij een be-

trouwbaar bevolkingsadministratie. Hoewel met de invoering van de burgerlijke stand in 1810 het gemeentebestuur verplicht werd geboorte, huwelijk en overlijden te registreren, betekende dat nog niet dat men precies wist hoeveel mensen er officieel woonden of waren geregistreerd. Pas omstreeks 1860 werd het bevolkingsregister ingevoerd, waarbij bekend was wie op welke adressen woonden. Zo kon men ook tellen hoeveel mensen er in de gemeente woonden.

De tienjaarlijkse volkstellingen gaven eerder een momentopname. De eerste betrouwbare van 1795 resulteerde in 1204 inwoners. De 1000^e ligt dus daarvoor. Tijdens de bijeenkomst dachten enkelen dat het duizendtal omstreeks 1725 of 1750 werd bereikt. Het blijkt echter dat al in 1514 Eemnes meer dan duizend inwoners had. Het belastingkohier van het maarschalkskwartier Eemland gaf: Binnendijk 47 huishoudens met 273 inwoners; Buitendijk 141 huishoudens met 818 personen; totaal dus 1091. Andere schattingen komen tot totaal 1030-1040. In 1632 waren het er ongeveer 1100. Ten gevolge van de schade na de zware stormen van 1702 en 1703 zijn verscheidene inwoners vertrokken, zodat in 1705 tussen de 716 en 770 inwoners worden geteld. In 1780 kwam het getal op 1203 uit.² Kortom Eemnes, als we de zelfstandige gerechten Eemnes-Binnen en Eemnes-Buiten samen nemen, heeft minstens twee keer de 1000^e inwoner bereikt, maar misschien wel vaker.

In de 19^e eeuw groeide Eemnes nauwelijks. In de Franse Tijd was het dieptepunt 1148 in 1811. Na een inhaalslag met 1342 in 1822 was er een piek in 1850 met 1450. Toen de nationale economie daarna aantrok daalde de bevolking via 1300 in 1865 tot het tweede dieptepunt van 1238 in 1892. We denken dat de vooral agrarische economie dat aantal nodig had en aankon. Ging het slecht in het land, dan keerden jongelui terug bij moeders pappot.³ Vooral vanaf 1900 zou het inwonertal alleen maar stijgen. De fiets maakte wonen in Eemnes en werken in het Gooi aantrekkelijk. Aan de Laarderweg werd gebouwd. In 1920 werden er 1438 inwoners geteld. De Nieuweweg en de Streefoordlaan ontstonden.

1938: ARISJE BAATJE 2000^E

Op 16 juni 1938 werd Arisje Baatje als 2000ste inwoner verwelkomd met een spaarbankboekje van f10,-, persoonlijk door burgemeester Van Ogtrop geschon-

Gooi- en Eemlander 16 juni 1938.

ken. Ze koestert het berichtje uit de *Gooi- en Eemlander*, die nog dezelfde dag het heugelijke feit wereldkundig maakte. Ze groeide op in een gezin met acht kinderen, waarvan de oudste drie jong overleden. Ze woonden op Wakkerendijk 240. Ze is getrouwd met Siep Remerij en ze woont al sinds haar huwelijk in Baarn. Op de vraag waarom ze naar Baarn ging en niet in Eemnes bleef, antwoordde ze: 'Het was veel te koud, het scheelde wel een jas met Baarn. We kwamen toch al veel in Baarn.' Haar schooltijd op de Bijbelschool aan de Laarderweg herinnert ze zich als een mooie tijd, hoewel ze wel een heel eind moest lopen. Op het laatst ging ze op de fiets. Van de oorlogstijd heeft ze alleen de laatste twee jaar bewust mee gemaakt.

Bij mijn bezoek thuis vertelt zij daarover twee voorvallen. 'We slachtten zelf een varken, maar dat mocht niet. Er kwam een patrouille Duitse soldaten op het erf, terwijl het geslachte varken nog aan de ladder hing. Mijn moeder heeft ze gepaaid met pannenkoeken. Die 'schmeekten gut' en ze hebben niks gedaan. De geweren stonden in de hoek van de keuken, weet ik nog wel. Ik was doodsbenuwd.' Het andere voorval was over een gestolen fiets. 'Een fiets was belangrijk voor het werk van mijn vader. Nadat de eerste was gevorderd heeft hij een andere aangeschaft. Toen kwamen ze weer langs om die te vorderen. Mijn moeder heeft ze vreselijk uitgescholden zodat de fiets niet meeging.'

De uitbreiding van de bebouwing in voorgaande jaren vond vooral plaats langs de Laarderweg en de Nieuweweg. Een paar hoogtepunten in het jaar 1938 waren het gereedkomen van de burgemeestersvilla "De Lindeboom" (Wakkerendijk 7), waar eerder de eeuwenoude gelijknamige herberg annex rechthuis van Eemnes-Buiten stond. Sinds 2016 is het geen burgemeestersvilla meer. Op 31 januari werd ter gelegenheid van de geboorte van prinses Beatrix de Loterijclub "Beatrix" opgericht, die nog steeds bestaat. In maart volgde in café "Het Zwaantje" de biljartclub "Het Dikke Torentje". Koningin Wilhelmina vierde in dat jaar haar 40-jarig ambtsjubileum, waarbij in Eemnes de feestelijkheden werden opgeluisterd met een optocht. Een afvaardiging Eemnesser jeugd ging op 26 augustus naar de jubileumviering.

Het gezin van Aalt Baatje (1899-1968) en Catharina (Kaatje) van der Pol (1900-1959) op het 25-jarig huwelijksfeest op 8 augustus 1944. V.l.n.r.: Dirkje (1932), vader, dochter Kaatje (achter, 1926-2012), Arisje (voor, 1938), moeder, Bertha (1935-2007), Teunis (1928-2016). Jong overleden kinderen waren: Arisje (1919, 1 week), Arrisje (1924-1926) en Lambertha (1921-1933).

Laarder Courant "De Bel"

Bij de 3000ste inwoner van Eemnes, de zondagavond geboren Wilhelmus Anthonius Bunt, zoon van het echtpaar Joh. Bunt-A. E. Gorissen. Burgemeester De Bekker, de wethouders De Bruyn en Ruizendaal en de ambtenaar van de burgerlijke stand, de heer F. A. van Duyne, kwamen op kraambezoek, waarbij de burgemeester namens de gemeente Eemnes een spaarbankboekje voor de jonggeborene overhandigde en wethouder De Bruyn namens de beide plaatselijke middenstandsverenigingen de gelukkige moeder een cheque voor de baby ter hand stelde.

Mei was een maand van rampspoed: op 14 mei verongelukte zuster Maria Noordman⁴ door een val van 7 meter hoogte uit het raam van het nonnenklooster en op 31 mei brandde de boerderij van Izaak Hilhorst af. Als dus de eerwaarde non niet uit het raam was gevallen, was Arisje niet de 2000^e geweest. Het kan verkeren.

1965: WILLEM BUNT 3000^e

Kleine uitbreidingsplannen aan de Veldweg en de omgevingen van Torenzicht en De Waag maakten de groei naar 3000 mogelijk. Die eer had Willem Bunt op 25 juli 1965 met f30 op de spaarbank. Burgemeester De Bekker (1965-1977) was op 9 januari aangetreden. Hij zou het tempo erin houden en hij had grootse plannen met Eemnes. Eén van zijn eerste daden was de oprichting stimuleren van een muziekkorps. Met zoveel jeugd in het dorp moest dat toch mogelijk zijn. Eemnes moest altijd leunen op korpsen uit andere plaatsen. Het werd "In Aethere Musica" dat met enkele in Eemnes wonende musicerende en drijvende krachten uit de Koninklijke Marine een groot succes werd.

Het dorp breidde verder uit langs de Raadhuislaan, de Parklaan, Rutgers van Rozenburglaan en Plantsoen. Philips begon daar een eerste project, dat verder zou uitbreiden naar de Zaadkorrel. Op 22 juni werd de EHBO afdeling Eemnes opgericht.

Wat jeugdherinneringen van Wim Bunt: 'Ik ben geboren op de Wakkerendijk naast de familie Wortel. Met dat ik 1 jaar was, zijn wij verhuisd naar Maalderij 11 welke woningen toen nieuw opgeleverd werden. Ik heb als kleuter op de kleuterschool Het Overstapje gezeten. Deze stond op het Torenzicht, schuin tegenover de kerk en het speelplein van de oude Mariaschool. Daarna heb ik op de Zuidwend gezeten welke maar één straatje verder was dan de Maalderij, dus lekker dichtbij. We deden onze boodschappen bij de gebroeders Elsinga op de Molenweg, en bij de VIVO van de familie Eek op het Torenzicht, we haalden ons brood bij de garage van de familie Van Ijken, hoek Torenzicht-Molenweg. Ik kreeg judoles in de oude Mariaschool, die een hele grote gymzaal had.

Mijn vader werkte bij de gemeente in de buitendienst en hij kon toen lopend naar zijn werk. De oude gemeentewerf was toen nog aan het einde van de Ploeglaan achter de berenboer. De familie Roodhart had een beer [mannetjesvarken],

waar veel varkens van Eemnesser boeren werden gedekt. Vandaar deze naam. We gingen toen we rond de 16 waren vaak naar de disco's in De Hilt. Mijn hele jeugd heb ik op de Maalderij gewoond. En ik woon nog steeds in het prachtige Eemnes.'

1972-1975: BEWOGEN JAREN VAN 4000 T/M 6000 INWONERS

In 1959 vond het Gooi dat Eemnes wel plaats kon bieden aan 7000 tot 16.000 inwoners. De provincie Utrecht streefde in 1967 naar 15.000 en de Structuurnota Eemnes volgde dat. Burgemeester De Bekker nam de taak op zich om daar werk van te maken. Het beleid werd naderhand bijgesteld, maar onderwijl vond de regering in 1978 gemeenten met minder dan 10.000 inwoners niet levensvatbaar.

De nu 'oude Zuidbuurt' werd afgerond met Ploeglaan en Klaproos en de Noordbuurt volgde, waarvoor in maart 1972 het groene licht kwam voor 437 woningen. Op 1 juni startte de bouw van 132 premiekoopwoningen in de Fazantenhof. Er kwamen vooral Gooise kopers in. Tijdens de vorming van deze plannen was in mei 1971 al de Werkgroep Toekomst Eemnes opgericht, die zich ten doel stelde 'een actieve democratische benadering te krijgen van de uitvorming van Eemnes'. De groep was niet tegen groei van Eemnes, maar vond 'dat het dorp op dusdanige wijze moet uitgroeien, dat een ieder, oude en nieuwe bewoner, zich nog zal voelen tot een geheel.'⁵ De werkgroep, die vooral bestond uit nieuwkomers (o.a. Habo Jongsma, Wiwica Greve-von Weissenberg en Frans Kok), zou tot voor de Raad van State de grote aantallen woningen in het streekplan met succes aanvechten.

Met de gemeenteraadsverkiezingen van mei 1974 hoopte de nieuwe partij Dorpsbelang Eemnes op drie zetels voor de autochtone Eemnessers Eddy van Ijken, Ruth Fokken en Reijer Mantén. Het werd er voorlopig één. Vanaf 1975 zou alleen nog voor eigen behoefte moeten worden gebouwd, aldus Dorpsbelang. In dat jaar wint ook Toekomst Eemnes bij de Raad van State haar proces, waarbij het aantal woningen van 2300 naar 1300 gaat: voor eigen behoefte.

Wat betreft onze mijlpalen het volgende: Lorenz de Knegt werd op 19 juni 1972 de 4000^e inwoner, Sander Holl op 15 december 1973 de 5000^e en Laurens van Hamersveld met kerst 1975 de 6000^e. Zij werden traditiegetrouw ook nieuwe leden van de lokale spaarbank op kosten van de gemeente. Sander Holl had een

bijzonder welkom. Omdat zijn vader tamboer maître was van "In Aethere Musica" kwam een delegatie uit alle gedingen van het korps in tenue op kraamvisite, samen met haar grondlegger De Bekker.

De reeds eerder ingezette groei in de oude (Zuidbuurt) veroorzaakte ook een groei van het verenigingsleven. In 1972 werden opgericht het R.K. Jongerenkoor en de Tennisvereniging Eemnes. De voetbalclub moest verhuizen en kreeg meer (jeugd)leden, zodat in augustus 1972 toestemming werd verleend voor de aanleg van drie velden, die in 1975 werden geopend.

Het jaar 1973 kent enkele hoogtepunten in het nieuws. Het Gewest Gooiland wil Eemnes bij 't Gooi maar gedeputeerde Staten van Utrecht is tegen. Het in Eemnes gehouden referendum in 1975 wijst uit dat 40% van de Eemnesser bevolking voor is en 60% tegen. Op 12 februari 1973 gaat de peuterspeelzaal open in de verlaten "School met den Bijbel". Het is één van eerste in de provincie Utrecht. De aanleg van de A27 had enkele gevolgen. Een hele rij huizen aan de Laarderweg zou afgebroken worden. De eigenaren/bewoners werden gecompenseerd en zij bouwden bijna allemaal een nieuw huis aan de daarvoor verlengde Streefoordlaan. Rijkswaterstaat nam de Stachouwerweg over, waarmee ook het toltje op Meentweg 99 verviel; het was één van de laatste oude tolwegen in Nederland.

Een groepje mensen binnen Werkgroep Toekomst Eemnes houdt in 1973 met steun van de gemeente een vervoersenquête. Het rapport *Wachten op de bus* toont overtuigend de behoefte aan een rechtstreekse bus met Hilversum aan. Die kwam pas in 1982 en werd een succes. De aanleg van de rijksweg bracht de Werkgroep Sneltram in 1975 op het idee een sneltram erlangs aan te leggen vanuit Almere en de Oostermeent naar Hilversum, met een halte bij Eemnes. Er rijdt al vele jaren een snelbus als een goedkoper alternatief, maar het is anno 2017 nog steeds wachten op de bushalte.

De Soester Ries Kok, die eerst met een frituurbusje Eemnes aandeed, kreeg in

Lorenz de Knegt in de armen van burgemeester De Bekker (foto H.D. de Knegt).

De eerste bewoners van de Fazantenhof krijgen op 20 februari 1973 de sleutels van hun woningen uit handen van burgemeester De Bekker, links (Gooi- en Eemlander).

1973 aan de Noordersingel zijn eerste vaste snackbar in een keet, voor hij in het winkelcentrum Torenzicht terecht kwam. In 1975 waren er ook wat veranderingen aan de Laarderweg. In mei streek veearts Blanken neer in de voormalige slagerij. In de oude winkel lapt hij nog steeds huisdieren op en pas als het niet anders kan, helpt hij ze naar hun eeuwige jachtvelden. Op 25 augustus werd het nieuwe gemeentehuis aan de Laarderweg geopend; voor nieuwkomers: op de plaats van de Minnehof.

1982: JOYCE PERDON 7000^e

De vaart was uit de groei van Eemnes, zoals ook de bedoeling was. Na vele jaren mannenwerk, was het nu eens de beurt aan de vrouwen. In november 1982 verwelkomde burgemeester Fien de Leeuw-Mertens als 7000ste Joyce Perdon na haar thuiskomst in Eemnes. Zij was weliswaar als eerste van de hele rij niet geboren in Eemnes, maar haar geboorte betekende wel het bereiken van deze mijlpaal als inwonster van Eemnes.

Dat jaar waren er drie opvallende zaken in het nieuws die met woningen te

Burgemeester Fien de Leeuw-Mertens (r.) verwelkomt Joyce Perdon (Laarder Courant).

maken hadden: de eerste woning in het vierde deelplan van de Noordbuurt en het woonwagenveld werden opgeleverd; de familie Calis werd met baby en al door de gemeente onder toezicht van politie en burgemeester uit hun tot illegale woning ingerichte paardenstal gezet.

Op het sportieve vlak was er ook reuring in dat jaar. Op 25 en 26 juni dong de Eemnesser Zeskamp ploeg mee naar de Zuiderzeespeltrofee 1982 van de NCRV. Helaas, het team viel niet in de prijzen. Beter deden de jongens van de Eemnesser Trekkertrek het. Dombo (Jan van Dijk) en Kasper (Jan Rigter) bereikten de internationale top in de klasse 4,4 ton bij een wedstrijd in Emmeloord. Dombo met zijn vliegtuigturbine kwam als eerste uit de bus, een Duitser achter zich latend. In de klasse tot 5,7 ton haalde Superkasper (Gerard Groenestein) echter maar de vijfde plaats. Voor de vele sportieve activiteiten was De Hilt uitgebreid met een grote sporthal. De gemeente zocht naar nieuwe bestuursleden voor De Hilt, die overigens anno 2017 haar langste tijd heeft gehad.

Ook Joyce Perdon stuurde ons wat herinneringen: 'Toen ik 6 was zijn ik, mijn broertje en mijn ouders verhuisd van de Lambertsveen naar de Kamgras, een destijds net nieuw bebouwd stuk van Eemnes. Een enorm nog onbebouwd stuk weiland was onze verlengde achtertuin, waar het gras in de zomer soms zo hoog stond dat je erin kon verstopten. Zelf heb ik op de basisschool de Hink Stap Sprong gezeten en daar een fijne tijd gehad. Deze is er nu niet meer, maar zo nu en dan kom ik nog oud klasgenoten tegen.'

'Wat veel indruk op mij heeft gemaakt zijn kinderen die in groep 4 en groep 7 van ver naar Eemnes verhuisden en bij mij in de klas kwamen. Eva kwam bijvoorbeeld uit Nijmegen en Mirthe ergens uit Friesland. Mijn opa en oma wonen sinds jaar en dag al in Eemnes op Klaproos 7. Op zondag komen mijn man, mijn zoon-tje en ik vaak nog op bezoek. Ook mijn oom en tante wonen nog steeds in Eemnes. Ook aan De Hilt heb ik goede herinneringen. Van mijn eerste jazzballetuitvoering tot mijn eerste volleybalwedstrijd. Koninginnedag kan ik me herinneren

De bijtring met bel als cadeautje van de gemeente voor Matthijs Hoofd (foto Bart Nouwens).

Burgemeester Snoeck-Schuller neemt als ervaren moeder Matthijs Hoofd op de arm (Laarder Courant)

als ouderwets gezellig, met koekhappen, tonnetje steken en andere spelletjes in de Kerkstraat. Vele jaren hebben mijn broertje en ik op een kleedje in alle vroegte spulletjes verkocht, om vervolgens het grootste gedeelte van het verdiende geld weer uit te geven op dezelfde markt.'

1993: MATTHIJS HOOFD 8000^e

Burgemeester Snoeck-Schuller mocht rond de jaarwisseling van 1993/1994 de 8000ste even vasthouden. Volgens Matthijs' moeder: 'Je kon wel zien dat ze zelf kinderen had, want ze nam me vakkundig Matthijs uit mijn handen en nam hem in de armen alsof ze nooit anders had gedaan.' Met de traditie van de spaarbankboekjes werd bij de gemeente gebroken; Matthijs kreeg een zilveren rammelaar met inscriptie, die hij op 30 maart toonde. Zijn vader was de traditie van het spaarbankboekje niet vergeten en ging naar de Rabobank met de verwijzing naar de vorige duizendste Eemnessers die allemaal een spaarbankboekje kregen; of hij dat ook niet kon krijgen. Het werd er een met f100 erop.

Bij het onderzoek voor de presentatie leefden we nog in de veronderstelling dat Matthijs in de eerste dagen van januari 1994 was geboren, want de "De Bel" schreef erover op 6 januari. Vlak voor de presentatie bleek dat hij medio december 1993 was geboren. De hoogtepunten van 1994 hebben we er maar in gelaten en die waren wel zo interessant. De Rabobank Eemnes vierde haar 90-jarig jubile-

Zes van de acht in leven zijnde 'duizendste Eemnessers' op 30 maart 2017 (foto Bart Nouwens). Zittend (v.l.n.r.): Joyce Perdon (7000, okt. 1982), Arisje Remerij-Baatje (2000, juni 1938). Staand: Diede van der Velden (9000, dec. 2016), Wim Bunt (3000, juli 1965), Sander Holl (5000, dec. 1973), Matthijs Hoofd (8000, dec. 1993), wethouder Sven Lankreijer. Vooraan de paaseieren voor Lorenz de Negt (4000, juni 1972) en Laurens van Hamersveld (6000, dec. 1975).

um met de uitgave van een herdenkingsboek en een uitgebreid verbouwd bankgebouw. Voor toekomstige lezers: sinds maart 2017 is het dicht. Nog ouder was Hannes Wiggerts die op 5 februari '96 jaar was geworden en toen de oudste inwoner van Eemnes bleek te zijn. De Kringloopwinkel

Eemnes ging op Koninginnedag van start in een Nissenhut op de oude gemeentewerf aan de Ploeglaan. Op 1 september, aan het begin van de Feestweek 1994 – "de Sluisfeesten" – werd het gerestaureerde sluis- en gemaalcomplex geopend door de commissaris van de koningin, jhr. Beelaerts van Blokland. Victor Arnolds en Gerard Wortel Pzn met hun Stichting "het Sluisje" hadden zich beijverd tot het behoud, want er waren aanvankelijk plannen om een nieuw gemaal te bouwen op de plaats van de verwaarloosde sluiskolk. Teus Roodhart heeft zich in zijn rol van dijkgraaf van het waterschap en voorzitter van HKE er uiteindelijk mede van die kant voor beijverd. De sluis kon na zo'n veertig jaar weer schutten, zodat een geschikte pakjesboot van Sinterklaas Eemnes sindsdien weer aan kan doen. Het jaar werd afgesloten met het bereiken van de 3000^e woning.

2016: Diede van der Velden 9000^e

In juni 1993 vond het CDA het noodzakelijk dat Eemnes 'in het dorpsbelang' groeide tot 9000 inwoners in 2005. In 2000 pleitte de VVD voor een winkelcen-

trum voor 10.000 inwoners, met mogelijkheden tot 13.000. We weten nu hoe het liep met de 9000ste, pas 23 jaar na de 8000ste. Op 27 december 2016 werd Diede van der Velden als 9000^e verwelkomd bij haar verhuizing.

Hiermee zijn we aangeland bij waar we begonnen. Er was veel traditie gemeoid met het bereiken van een duizendtal, maar daarmee werd ook gebroken. Allen behalve Diede maakten het getal rond door geboorte en de borelingen kregen een spaarbankboekje; Arisje van burgemeester Van Ogtrop persoonlijk (f10), Matthijs Hoofd van de Rabobank (f100) en de overigen van het gemeentebestuur. Matthijs kreeg van het gemeentebestuur een bijtring met zilveren bel met inscriptie, die hij ter plekke toonde. De borelingen werden ook met iets tastbaars verwelkomd door de middenstandsvereniging(en).

Burgemeester De Bekker (1965-1977) had de eer als burgervader van zijn rap groeiende gemeente vier van de acht nieuwkomers te verwelkomen (1965-1975). De drie vrouwen blijken iets met 'buiten Eemnes' te hebben: Arisje vond het te koud en verhuisde naar Baarn; Joyce werd in Laren geboren en verhuisde later naar Utrecht maar komt nog graag en vaak in Eemnes. De mannen blijken vooral trouw aan Eemnes: alleen Laurens van Hamersveld is lang geleden met zijn ouders naar elders vertrokken.

Alle op de 30 maart 2017 aanwezige 'duizendste Eemnessers' hebben goede jeugdherinneringen aan Eemnes. Tot slot van de happening bood wethouder Sven Lankreijer namens de gemeente Eemnes alle 'duizendste Eemnessers' een omvangrijk chocolade paasei en twee boekjes over Eemnes aan. De afwezigen kregen dat later thuis bezorgd. De aanwezigen ontvingen van de HKE bijgaande foto en de gebundelde presentatie van de avond.

NOTEN:

1. bel.courant.nu.
2. R. Rommes: 'Dringen langs de dijk', in: *Tussen Vecht en Eem* 26 (2006) 4, p. 275 e.v..
3. J. Groeneveld, 'Infrastructuur en ontwikkeling van Eemnes 1815-1940 – Deel 3: Groei en stilstand in voor- en tegenspoed', in HKE 2012-3, p. 194-212.
4. Blijkens de burgerlijke stand van Eemnes blijkt in het jaaroverzicht van de Laarder Courant "De Bel" van 30 dec. 1938 ten onrechte te zijn vermeld Wilhelmina van 't Klooster.
5. Laarder Courant "De Bel" 18 mei 1971.

Project 'Plaatselijke figuren' van de Eemnesser Basisscholen

RESULTAAT VEREEUWIGD IN ARCHIEF VAN HKE

In oktober 2016 kwam bij het bestuur van HKE een vraag binnen van Caroline Matla (Kunst Centraal) om te helpen met materiaal voor een scholenproject genaamd 'Plaatselijke figuren'. Het project is door Landschap Erfgoed Utrecht samen met Kunst Centraal ontwikkeld. Alle basisscholen in Eemnes zouden aan de slag gaan met dit project. Dit project hoort in het onderwijspakket van Kunst Centraal dat zich richt op kunst en geschiedenis. Eemnesser scholen hebben vaker meegedaan aan andere projecten, zoals 'Vandaag wordt er rechtgesproken – Eemnes' voor groep 7-8 (2008-2009). Ook nu was HKE natuurlijk van de partij om te helpen.

Voorbeeld van een gebruikte familiefoto. V.l.n.r.: Hendrikus (Henk) Eek (1901-1991), Jan Eek (1869-1943), Maria van der Hoef (1868-1953), Maria Gerarda Eek (1895-1980).

Tijdens het project 'Plaatselijke figuren' gaan de kinderen historische en actuele portretfoto's bekijken en onderzoeken. Ze leren wat een portret is en ze worden zich er van bewust dat zowel de maker van het portret als de geportretteerde bepaalde bedoelingen heeft met de foto en dat een portret niet altijd een letterlijke weergave van de werkelijkheid is. Ook leren ze dat foto's maken nu heel normaal is, maar dat dat vroeger heel bijzonder was en dat je dat niet zelf kon, maar dat een fotograaf dat deed. Verder gaan ze ook zelf portretfoto's maken onder begeleiding van een professionele fotograaf, waarbij ze spullen meenemen die iets over henzelf zeggen. Tenslotte wordt er een tentoonstelling gemaakt van al deze portretten en de gezamenlijke werkstukken 'Brieven aan de toekomst' worden aangeboden aan de lokale historische vereniging.

Jaap Groeneveld laat het plakboek zien dat in 1963 werd gemaakt voor Juf Koelewijn (foto Hilde Sneep).

Liesbeth Lemckert geportretteerd tegen de achtergrond van de tentoonstelling "Streekdracht in Eemnes" (foto Hilde Sneep).

In de lessen, voordat de fotograaf op

school komt, bekijken de kinderen historische portretfoto's uit hun eigen woonplaats. Als voorbeelden voor de kinderen worden foto's van begin 20^e eeuw gebruikt met verschillende onderwerpen met bijbehorende informatie, zoals: een schoolklas, een huwelijk, een opname in een fotostudio, een (mooi opgedoft) kind, een burgemeester of een ander belangrijk persoon, een vereniging, een familiefoto, een winkelier, etc. Op een ochtend is Caroline Matla langs gekomen om geschikte foto's met een verhaal uit te zoeken. Op de weblink <https://leerkrachten.kunstcentraal.nl/lesmateriaal/> is meer te vinden over het project.

Op 22 mei was het zover. De deelnemende scholen, te weten Mariaschool (groep 5-7), Het Noorderlicht (groep 6), De Wegwijzer (groep 5-7), De Zuidwend (groepen 5 en 6), hadden hun projecten afgesloten. Op maandagmiddag kwam een groep leerlingen van Het Noorderlicht, mede namens de andere scholen, samen met Francien Simons (Kunst Centraal) feestelijk vijf bundels met hun 'Brieven aan de Toekomst' overhandigen. Deze brieven bestaan uit een verhaaltje over zichzelf en een foto. Liesbeth Lemckert nam ze in ontvangst samen met Jaap Groeneveld, die gaat over het beheer van de Collectie Documentatie.

De overdracht van de vijf bundels 'Brieven aan de toekomst'. Achter (v.l.n.r.): Liesbeth Lemckert, Francien Simons, Hilde Sneep, Jaap Groeneveld. Vooraan de delegatie van PC Basisschool 'Het Noorderlicht' (foto Hilde Sneep).

Maar voor het zover was, moest de meegevoerde projectfotograaf, Hilde Sneep, hen echter ook op de foto zetten. Hun pose werd door de inmiddels ervaren pupillen ontrafeld: of ze vriendelijk keken, of ze open of juist gesloten overkwamen, en zo wat meer. De afsluiting kon niet beter dan op dat moment gehouden worden tijdens de nog lopend tentoonstelling "Streekdrachten in Eemnes" met veel oud fotomateriaal.

De kinderen waren alert en nieuwsgierig, zodat hen met plezier het een en ander kon worden getoond en uitgelegd in de Oudheidkamer, zoals de werking en het doel van de wipkarn. Jaap liet hen zien waar hun brieven zouden worden opgeborgen. Het aardige is dat wij tevens een plakboek met brieven van kinderen van de voormalige School met den Bijbel konden laten zien, die hun vroegere juf Marie Koelewijn in 1963 bij haar pensionering ontving. Opvallend was het verschil: een voorgeschreven tekst in schoonschrift met fotootje van henzelf in 1963, een zelf bedachte tekst met wisselend schrift met een foto anno 2017.

ADVERTEERDERS:

Autocentrum Eemnes
Eemoptiek
Eric Hoofd schildersbedrijf
De Kaasschuur
Garage Koot
Grandcafé Eemland
Groentespeciaalzaak Lekker Gezond
Hoveniersbedrijf Ben Makker
KringloopCentrum Eemnes
Notariskantoor mr. W.A. van der Sluis
Van der Waaij, Makelaars en Rentmeesters
Welkoop, Groen & Doen

SPONSORS:

Gooiland Beveiliging B.V. – Eemnes
Adrie Hoogland Vastgoed B.V. – Eemnes
J. van Ijken B.V. Oude Bouwmaterialen
Vrienden van de Oudheidkamer

De Historische Kring Eemnes is een door de Belastingdienst erkende Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), waardoor belastingvrije schenkingen aan de vereniging kunnen worden gedaan.

Van onze vrienden moeten we het hebben!

‘Vrienden’ vervullen stille wensen van de HKE.

Voor minimaal 15 euro p.j. kunnen leden
‘vriend’ worden van de Oudheidkamer.

Vraag inlichtingen of geef u op bij:
de penningmeester.

VRIENDEN VAN DE OUDHEIDKAMER

INLEVEREN KOPIJ

Kopij voor het volgende
kwartaalboekje ontvangen wij graag
voor 15 nov. 2017.
e-mail naar:
info@kleinwee.demon.nl

Bij het aanleveren van te veel kopij
zullen de artikelen op volgorde van
aanlevering geselecteerd worden voor
publicatie. Artikelen die aansluiten bij
de actualiteit krijgen voorrang.

Zuidersingel 4
3755 AZ Eemnes
035 538 08 08

Openingstijden:
Ma: 11.00-17.00 uur
Di-Za: 10.00-17.00 uur

Gratis ophaaldienst 0800 574 64 54

KringloopCentrum Eemnes

WWW.KCEEMNES.NL

VERHUISD

ORIËNTEREND
GESPREK (30 MIN.)
GRATIS

NOTARISKANTOOR EEMNES

MW. MR. W.A. VAN DER SLUIS – BONT

LAARDERWEG 19 – 3755 AK EEMNES
TELEFOON (035) 533 67 04 FAX (035) 533 67 05
INFO@NOTARISVANDERSLUIJ.NL WWW.NOTARISVANDERSLUIJ.NL

ROERDOMP 18
3755 GH EEMNES
T: 035-5311332
M: 06-51447934
E: BENMAKKER@PLANET.NL
W: BENMAKKER.NL

UW MAKKER IN DE TUIN

TUINONTWERP AANLEG
ONDERHOUD SIERBESTRATING

EEMLAND
grandcafé & evenementen
LAARDERWEG 34 EEMNES

Grandcafé Eemland biedt talloze mogelijkheden voor het organiseren van uw bijeenkomsten of evenementen. Onze zalen bieden ruimte voor groepen van 10 tot 300 gasten. Ons team staat klaar voor al uw wensen en een goede verzorging van uw gasten.

Tel. 035-5315864 - info@grandcafe-eemland.nl - www.grandcafe-eemland.nl